

Colección «Pa de Casa»

Desideri Lombarte Arrufat

ROMANÇOS DE RACÓ DE FOC
I POEMES DE VIDA I MORT

ROMANÇOS DE RACÓ DE FOC I POEMES DE VIDA I MORT

DIPUTACION
GENERAL
DE ARAGON

Departamento de Cultura
y Educación

Desideri Lombarte Arrufat

Desideri Lombarte Arrufat

Colección «Pa de Casa», 6

**ROMANÇOS DE RACÓ
DE FOC I POEMES DE
VIDA I MORT**

 **DIPUTACION
GENERAL
DE ARAGON**
Departamento de Cultura
y Educación

FICHA CATALOGRAFICA

LOMBARTE ARRUFAT, Desideri

Romanços de racó de foc i poemes de vida i mort/Desideri Lombarte Arrufat. — Zaragoza: Diputación General de Aragón. Departamento de Cultura y Educación, 1987.

182pp.: il.; 19 cm. — (Pa de Casa; 6)

I.S.B.N.: 84-505-5444-6

I. Título

849.9-14"19"

© Desideri Lombarte Arrufat
 Edita: Diputación General de Aragón
 Departamento de Cultura y Educación
 Coordinación y maquetación: José Luis Acín Fanlo
 I.S.B.N.: 84-505-5444-6
 D.L.: Z-741-87
 Imprime: Cometa, S.A. Zaragoza

INDEX

Pròleg	7
ROMANÇOS	9
ROMANÇOS VISCUTS:	11
La coca de la xarra	11
La processó de Vallibona	13
La creu del llop	23
Lo riquet perdut al Molinar	28
ROMANÇOS CONTATS:	35
La xica tornada serp	35
Sant Jaume	40
La Torre Vella	45
La Visita General dels visitadors de Calatrava a la Vila de Pena-roja de l'any 1601	48
POEMES	55
POEMES DE VIDA:	57
Quant per una vida	57
I jo qué sóc?	58
Ja no òbrigo el balcó	60
Lo crit al cel	62
La Tronada	64
Ave, Maria de la Font	66
Obriu portes i finestres	67
Al febrer	69
Lo Matí de Sant Joan	70
La pell del teu cos	72
Lo toll de Sant Joan	73
L'Emigrant Pena-rogi	76
Vull dixar-ho tot pla	87
«Tontades»	90
POEMES DE MORT:	93
Eixe remolí, voltant, voltant	93
No res més per a mi	95
A la lluna clara	97
Tu i jo sols	101
Un receret de sol	102
La ronda	104

POEMES DE TOT ANAR:	105
Joc de Paraules	105
Lo casori	109
Lo riu Tastavins	112
La Valleta de les Figueres	115
Herbetes del barranquet	116
A Fira de Mont-roig	117
Anirem a Morella	118
Lo que jo conec	121
La burreta	123
Pastoreta	126
Bona mossa	127
Que les garses no son perdius	129
Camí del Maset	130
La gent forta i valenta	132
Lo Guinyot	134
POEMES DE L'ESPERIT:	137
A dies	137
Natres	139
Lo rellotge de la torre	141
Un arbre sec	143
Eixe aire fresquet	144
La vella noguera	146
Los xops del riu	148
Lo nostre Riu	150
Jo i mi	155
Infame	157
Les Roques del Masmut	159
L'olivera grossa	161
Voldria saber escriure	163
Un nou esperit	165
Parlo per mi i per tots	166
No tots los que semblen baten	168
Plou	170
Senyals al cel	171
POEMES DE LA BONA GENT:	173
Lo iaio (Mon iaio)	173
Espero'm que pujo (a ma iaia)	174
Permetes que et diga amic?	177
A Maria de la Font (l'any 1984, quan ere menuda).	180
Gallcia	181

PRÒLEG

Com va anar tot plegat?... jo anava a la recerca de poemes, rara avis de la terra, per a l'antologia, per munts i planes, per cingles i riberes. Va ésser un dilluns de Pasqua que vam pujar tots a Santa Barbera, allí al lloc, a la Codonyera. I algú me'n va parlar... sí d'aquell agermanament entre Pena-roja i Vallibona, i que enguany ere la festa, i que un d'allí, de Pena-roja, n'havia escrit, en valencià —me dieve— una comèdia. En valencià? Ja ho vaig entendre, volie dir en la nostra llengua. Qüestió de noms, la por de sempre.

I allavons va ser quan vaig trucar a ta mare i em va donar la teva adreça. I mos vam trobar, allí, a l'Alt de Pedrell i allò n'anave, n'anave: els vells papers de Gil Aznar, la història de la vila, calatravos, pesta negra, la font de l'Ensunyera que és na Sunyera, amb aquell na que m'entendria, i versos teus i la comèdia... Mesos més tard, a la tardor, a Pena-roja. El cel molt clar, ja fresquejava. Vam pujar a l'Escresola i al Mas d'Eixendri i més amunt, per dins la serra, mirant al Regne.

I l'endemà assaboriem vora el riu, allà a la Font, aquells grafitti —d'en Tomàs Bosque, diuen— que l'aire esborra.

I ara els teus versos amb aquest to, tan nostre, de conyiarsa, que han trencat el malefici que corrie per la terra. Parles de tot: de la jonça, del fenàs i l'Escresola, del Masmut, les Morrandes i la Tossa, de cornalons, de llops i d'oliveres, de rostolls, oliades i rouredes, del desastre ecològic,

la vida estreta (val més l'anglès que no la pròpia llengua, mormolen veus), del companyonatge, l'amor encesa —mi crocosmos lul.lià entre la vinya i el fenollar. Vull dir —parlem solemne—, vull dir que ens salves per la paraula, amenaçats de perdre'ns, sense record ni petja, dins els anomenats organismes de civilització superior. I ho fas amb emoció continguda. Com cal. Com ha d'ésser.

La llengua (NIGRA SUM SED FORMOSA) és la teva, la de Pena-roja i és també la meva, la de Barcelona i la Cerdanyera, la nostra, la d'ells, dels altres i reculls les paraules —ja no ens cal diccionari— i la nostra poètica: el cel ras com una espasa...

Influències? Una ens la dius tu mateix —en Martí i Pol. I és evident i onnipresent, i convé que hi siga. D'altres n'hi ha: d'en Brecht ja te'n vaig parlar, per més que ho negos, i amb Hèctor ho comentàvem Wer baute das siebentorige Theben/ Quant per una vida? I el Machado metafísic del Palacio, buen amigo i en Verdaguer, molt mossén Cinto:

Amb eixada puntera voldria aplanar el terme,
terme de Pena-roja i termes del costat.

A cops de mall desfer totes les pedres,
les desfaria totes, que no en quedare cap.

I està bé així.

I acabo. Avui, dia rúfol de març, ja de vesprada, ací al
Palatinat.

Records. Guarda'm la casa.

Artur (Quintana)

ROMANÇOS

ROMANÇOS VISCUTS

La coca de la xarra

Dia primer de Maig,
dia de sol lluent.
ixen de la Vila camí del Vila-Sans
un gran estol de gent.

Per l'empedrada avall
al pigró el capellà s'aturave,
la gent s'aginollave i un Pater se resave.

Relluïen les vinyes per les Planes
i els amelers brostaven.

Al pigró de la Coca
tota la gent dels masos estave arreplegada.
Los xiquets jugaven als bancals.
Los banastos de coques davall d'una olivera.
Lo pigró ornat de rames i de flors,
de rames de xop i de flors de ginesta.

Lo Majoral salude al Viqueri i al Justícia,
los escolans toquen la campaneta.
Al «dominus vobiscum» s'escomence la Missa.
La gent aginollada al camí i al bancal.
Les oronetes volen i revolen.
Se senten les esquelles d'un ramat de bestiar
damut lo Mas del Riu.

Quan eixequen a Déu se fa un silenci gran
i un cercet viu fa tremolar les fulles
dels arbres del barranc.

Se fa la bendició de vinyes i bancals,
d'amelers i oliveres,
carrascals i pinars.

Al «ite Missa est», la gent s'escampe,
se repartix la coca dels banastos
i se'n van al Mas del Majoral
i a tots los masos.

Se fan uns bons dinars,
carn guisada i arròs,
bones llesques de pa,
rotllets en paella, bunyols i casquetes,
aiguarent i vi blanc
i vi negre.

Al mas del Majoral tocaven les guitarres
lo tio Aragonés i el tio Carranclanc.
Se balle, se cante i se jugue
a l'era, al camí i al bancal.
I quan ja es fa de nit, cadascú a casa seua;
los masovers al mas
i la gent de la Vila,
lo Capellà i Justícia
poc a poc van marxant.
I una nit serena i un cel clar
s'estén per damunt de tot lo Vila-Sans.
Al passar la Palanca, si al Riu ne cauen
és del vi i l'aiguarent,
que els pese més lo cap que les cames.

(1982)

La processó de Vallibona

Los bancals de blat verdegem,
los prats estan florits,
los barranquets humits,
totes les herbes creixen.

La ginesta i l'argilaga grogues,
blau lo romer i timó,
la melca i agaó,
Brosten al barranc les sargues i les bogues.

Lo crespell blanquege pel solà,
les porrasses espiguen a les moles,
a l'hort van creixent les corrotjoles,
florixen los ginebres al pinar.

Al poble assossegat de Vallibona
hi ha un gran brogit de gent.
Se'n prepare una festa,
bateig o casament?

Les dones van al forn a fer pa.
La gent dels masos baixen cab a la Vila,
donen manjar al bestiar,
repleguen l'haveria.

Los hòmens de la Vila
se'n van en processó

per barrancs i muntanyes
cab a l'Aragó.

Porten les millors mules
en les pells de moltó,
les mantes morellanes
i ben ple el cornaló.
Un pa badat ple de tallades
i uns bons talls de magre i de cecina,
per a esmorzar i dinar per les muntanyes.

Lo Joan del Racó porte la mula negra,
lo Peret de la Font duu la castanya,
lo de la Clapissa l'egua blanca,
la mula roja lo Jaumet de l'Era.

Fa un ventet fresquet barranc amunt.
Uns pugen a cavall,
uns atres van a peu,
xarrant i caminant pel camí avant.

Van hòmens i fadrins.
Les dones s'han quedat,
i els xiquets i els més vells
que no hi van.

Un xicotet li die a sa mare:
—Que jo hi vull anar
a la Mare de Déu de la Font,
en mon pare i mon iaio a la mà.
I li die sa mare:
—Ja hi aniràs quan seràs més gran,
que els menuts s'han de quedar a casa,
que el camí es molt llarg.

A l'atra visita
que tindràs setze anys
ja podràs anar-hi
en ton pare i en ton germà gran
i en ton iaio, que en bona salut
hi pugue tornar.
i la mula jove,
que l'egua ha criat,
serà per a tu,
que tindrà set anys.

I va la processó per les serres,
per Moles avant,
lo Justícia primer,
detràs lo Capellà.

Pujant la revolteta,
al Planet Verd dinaven
i a la brolla fresqueta
les mules pasturaven.

Abans d'encetar al pa
una creu a la sola l'hi feen,
—Déu mo n'he do dien.
I es posen a menjar.

Moles avant
la Processó
va caminant
i va cantant
una oració:
—Mare de Déu de la Font,
Mare nostra celestial,
doneu-mos salut i sort,
lliureu-mos de mal.

Plenes de flors les Moles,
blanques i grogues.

A l'envista del Cingle de Sant Jaume
les terres i pinars de Pena-roja
s'endevinen i un aire
suau i perfumat de joia
per tot arreu s'escampe.

Una «Salve Regina Misericordiae Mater»
ressone pels barrancs
i la gent de Vallibona
va baixant.

Abans de baixar el Cingle
baixaven de cavall,
passades les Bassetes
hi tornen a pujar.

A mitja tarde el sol
està per damunt del Vila-Sans.
Han baixat les Vinyasses,
les Roques del Masmut i més avall
i al Pigró de Sant Miquel
se revestix solemne el Capellà.

La Justícia i la gent de Pena-roja
espere al Pont Tallat.
Se troben i fan les reverències.
La Justícia i la gent de Vallibona
passen a davant.
La Justícia i la gent de Pena-roja
se queden a detràs.
La Vara del Justícia Major
és canviada de mà,

a mà del Justícia Major de Vallibona,
que l'haurà de portar
tota aquella nit
i el dia de demà.

Mare de Déu de la Font bendita,
Mare nostra,
Mare de Pena-roja, Mare de Vallibona,
«Salve Regina».

Arribats a l'Ermita,
a la vora del Riu,
la Mare de Déu està contenta
i el Xiquet se'n riu.

Una oració de gràcies puge al cel,
al cel blau de Pena-roja,
cantada per la gent;
pels pena-roguins i pels de Vallibona.

Les mules als corrals.
La gent s'apostentave.
Pataques i abadejo
se sopave.

I en ser l'atre dia de matí
una Missa solemne se cantave
a la Mare de Déu de la Font,
a la Celestial Mare.

Los Capellans sermonejant al poble,
escolten los dos pobles germans,
la Mare de Déu de tant contenta plore
i el Xiquet se'n riu i jugue en les mans.

Ix la gent de Missa
i fan grans rogles
i s'abracen i se donen les mans,
se'n riuen i ploren.

Se parle dels amics i dels parents,
del bestiar i les collites
i del temps.

—Ha nevat eixe hivern?
—Hi ha hagut bona oliada?
—I com teniu los blats?
—Espereu bona anyada?
—I el bestiar,
hi ha bona raberada?

—I el tio Carboner?
—Com està el vell Vilalta?
—I ta mare que fa?
—S'ha casat ta germana?

—I el vell Mateu
i sa dona Natàlia?
—No haurà vingut lo xic?
—S'ha casat na Joana?

Los més jóvens albarden les mules,
preparen la marxada.
I els més vells parlen davall dels arcs,
al claustre o a l'escala:

—A la mare tovida la tenim.
Lo pare —si no fore la cama—
encara se'n cuide del bestiar.
—Ma germana Dolceta, la menuda,

la vam casar en Vilalta.
Lo menut està de pastoret a Coratxà,
lo gran porte la terra.

—Lo tio Capdeferro està molt mal,
té una crosta a la cara,
no vol eixir al carrer.
Fa temor, va en la cara tapada.

—La bacona va criar deu porcells
dos dies ans de vindre.
Cent segalles tenim,
que no les podem tindre.
I quoranta moltons que hem de vendre.
I les cinquanta ovelles i dos bous.
Que hi ha massa que entendre.

I el del Mas del Solà
qué va fer,
s'hi va casar en la xica del Ferrer?
—Prou que s'hi va casar.

Es més de mig matí
i els vallibonencs, poc a poc,
emprenen lo camí.

Tornen a Vallibona
los vallibonencs.
Queden a Pena-roja
los pena-rojins.
I la Mare de Déu de la Font
a la vora del Riu,
en lo Xiquet al braç
que se'n riu.

Una «Salve Regina
Misericordiae Mater»
los pobles germans canten.

Set anys que passaran
i set anys que han passat.
Als set anys tornaran,
uns més vells,
uns més grans,
uns que ja no ho voran.

Germans de nostra raça
uns atres naixeran.

Pels anys mil i tres-cents
hi havie molta fam
i mort i pesta,
morie la gent gran,
la canalla i els velles.
Ne van morir molts cents.
Les viles queden buides,
los fossars plens.

Los carratells eixuts,
los graners sense blat,
i les pallisses forres.
Erms bancals i olivars.
Los corrals oberts,
sense pastor els bestiar.

La mort passave per les cases
i sense compassió
se n'emportave
el fill, el vell,
el pare i la mare.

Un mal aire,
les mans i els peus gelats,
lo cap ardent,
un caufret,
los cos unflat,
un rogall
i la mort al brançal.

Les cases buides,
les portes obertes,
un vell al racó gemecant.
I les persones fortes
anaven aguantant.
Caïe la gent jove
com cauen al bancal
al tall de la dalla
les espigues de blat.

Sense dones va quedar Vallibona,
Pena-roja sense hòmens va quedar
i set hòmens van vindre a Pena-roja
i set dones a Vallibona van anar.
La sang pena-rogina i la vallibonenca
se van entrellaçar.
I va créixer una raça:
la dels «pena-bonencs»,
la dels «valli-rogins»:
fills, germans i cosins.

La gent de Vallibona
torne cada set anys,
com torne lo fill a la casa del pare
quan és gran.
I torne l'aigua al mar.

I tornen los moixons al mateix niu
cada any.

I la Mare de Déu de la Font,
a la vora del Riu,
espere serena que tórnon
i son Fill se'n riu.

Torneu vallibonencs,
torneu sempre
que la Mare de Déu
i Pena-roja esperen.

(1983)

La creu del llop

Un dia de primavera
un matí del mes de maig,
pel camí de les Vinyasses,
pel camí de Coratxà,
quatre bous i un pastoret
que els portave a pasturar.

Pugen del Mas del Ginero,
poc a poc i pasturant,
per les vores del camí,
a la jonça i al fenàs.

Va davant la vaca roja,
lo bou va el de més atràs
i la negra i la platxada
van al mig pel camí avant.

Los gos i el pastor bornegen
pels ribassos i els bancals
i al ling-long de les esquelles
les vaques van caminant.

Damunt les Feixes s'eixeque
un sol lluent i dorat.
Un núgol negre s'estire
de la Mola al Molinar.

I pel camí de la Vila
les vaques van caminant.

Cel ben ras i lluna clara
hi havie la nit abans.
Al cap del Tossal un llop
havie estat udolant.
Un llop perdut, un llop vell,
fréstec i enfurit de fam,
en la coa entre les cames,
pinar amunt i pinar avall.

Los gossos de les masades
lo van sentir i van callar.
Lo llop vell, pèl blanquinós,
no parave d'undolar.

Los bous del Mas del Ginero
caminant i pasturant
cab al cap de la Vinyassa
i el pastor juguetejant.

La vaca roja estorada,
lo gos negre ganyolant,
lo pastoret pel camí,
lo llop damunt d'un crestall.
Lo llop té la boca oberta
i té el pèl estorrufat,
les dents té com a navalles,
la llengua roja com sang.
Salte del crestall, rabiós,
i a la vaca es va tirar.

La primera dentallada
a la gorja li clavà.

La vaca d'un cop de testa
pe'n terra el va arrossegar.
Lo gos se li tire al llop
i el llop que es vol defensar
i a la primera abornada
costa avall lo va tirar.

Los bous fugen pel camí,
lo gos lladre costa avall,
lo pastor detràs dels bous
i el llop puge el pedregal.
Hi ha una savina redona
del camí al costat de baix
i el pastor que es veu perdut
s'hi va arraconar detràs.
—Mare lo llop, lo llop mare!!
Lo xiquet vinga cridar.
Lo llop volte la savina
i al coll se li va tirar.
Un mos, dos mossos, tres mossos.
La sang li baixe pel braç.
Puge el gos i se li avente
i el llop lo torne a abornar.
Fuig lo gos costes amunt
i el llop que li va detràs.
Los bous corren pel camí
del Ginebre cab al Mas.

Lo pare llaurave al Clot,
la iaia fee el dinar,
la mare llavave al Toll,
lo iaio garde el bestiar.

Ere l'hora de migdia.
Los bous per damunt lo Mas.

Lo pare torne del Clot,
la mare ve de llavar.

Los bous pasturen tranquils.
La vaca negra està al blat,
la roja en lo coll sangós
va remugant pel ribàs.

Lo pare tanque les vaques.
—Lo gos i el pastor a on estan?
Entre el Mas i puge a l'era
i veu lo rastre de sang
que dixà la vaca roja
pel ribàs i el camí avant.

Se'n va camí de la Vila
i cride al xic: —A on estàs?
Sent los ganyols del gos negre

Los Mollons. Lo Mas

cab a l'endret del Tossal
i al costat de la savina
veu lo xiquet ple de sang.
Té la cara mossegada,
les mans ertes i els ulls blancs.

Va pujar la Justícia de la Vila,
va vindre el veïnat
dels masos de la vora.
Se'l van emportar al Mas.
Li van mudar la roba,
li van rentar la sang.

Los hòmens en los gossos
van acorrallar al llop,
que va matar al gos negre
i va fugir rabiós.
I al Cap de la Vinyassa,
per un bon caçador,
va ser mort lo llop fréstec
que va matar al pastor.

Una creu de fusta de ginebre,
molt a prop del camí,
recordave als caminants com ere
la vida dels antics i lo que van patir.

(1981)

Lo xiquet perdut al Molinar

Bufave un vent gelat.
La serra tapada per la boira.
Plovitejave pel Mas del Molinar.

Pasturave el bestiar
per la Foia
i el so de les esquelles
ressonave al Barranc
i per tot lo Tossal
i Roca Plana.

Pel barranquet avall
anaven los tocinos
rosegat les billotes davall de les carrasques.
A la carrasca Grossa plegaven los veïns.
Molt prop de la foguera dormie Joseret
tapat en una manta
arropidet de fred.

A la mitja vesprada passaven les ovelles
per damunt de l'Aigüeta,
tornaven per la Foia, pujaven al Collet
passant per les saleres.
Lo pastor que les cuide,
lo gos les arreplegue
i van cab al corral.

A la carrasca Grossa picave la batolla,
caïen les billotes que pleguen al cabàs
Dos sacs plens. La mula carregada.
Anaven cab al Mas.

Van cridar el xiquet
i el xiquet no hi estave.
Escampada le manta, apagat casi el foc.
La truja furgant entre la brossa,
roncave molt a prop.

—Joseret, a on estàs?
Joseret no hi estave.
Joseret no venie.
La tocina furgave
davall del carrascot.
—Serie la gorrina?
—Se l'haurie minjat?
No hi ha rastre de sang.
No hi ha senyals al foc
de que s'hagués cremat.
Sa mare: —Joseret!!
Son pare: —Joseret, a on estàs?

Per damunt les carrasques
passave el cerç bufant,
gelave.

Se'n van anar. La mare cab al Mas.
L'home desesperat
baixe pel Barranquet, passe a la Vitmenera,
puge cab als Rojals.

Cridave: —Joseret!!
—Joseret, a on estàs?

Perdut al Barranquet
un xiquet de tres anys
un fred dia d'hivern.

Joseret ere molt amorós,
bon xiquet, ben cregut.
Vestie jaqueteta i uns pantalons de pana
que li va fer sa mare
dels que un dia son pare
ja tenie estripats.
Uns peüquets de trama i espartenyetes blanques.
Tenie lo costum de portar l'espartenya
en les vetes rastrant
i quan se li caïe
la portave a la mà.
—Ramona calça, die
quan trobave a la iaia
i ma iaia Ramona la hi tornave a lligar.

Cridaren als veïns:
—S'ha perdut Joseret!!
I del Mas d'Antolino van eixir tots los hòmens.
Les teies s'apagaven del vent i del borrim.
Les dones consolaven a sa mare.
Son pare va tindre una desgana de tant que va patir.

Ma iaia, que el volie com si fore nét seu,
estave molt serena,
repartie aiguardent a la gent que venie
i die:
—Mireu per les sargueres,
a la Bassa i al Toll Bugader.
Aneu a les Aigüeres,
pujeu Barranc amunt
per la Sort, als Povets,

pel Racó, pel Solà.
Mireu p' l'Ombriot i pels Assagadors.
Aneu de dos en dos.
Mireu pels esbarzers
i pels argilagars,
les rasses, davall de les parets.

Van encendre les teies.
Calçades les avarques, posades les bufandes,
tapats en les borrasses,
posat un sac al cap,
eixien poc a poc, callats.
i al Planet de la Bassa van arplegar els gossos
i es van desseparar.

Havien fet tres colles,
los uns cab a la Foia, los atres al Solà,
los atres al Racó,
pels Povets i els Rojals.

Los falls de teies espurnejaven
al vent.

Lo vent bramave pels pins i les carrasques.
La gent cridave: —Joseret!, al Racó.
Al Barranc, —Joseret!, cridaven.

Van pujar, van baixar, per amunt, per avall.
Van anar, van tornar, per avant, per atràs.
Banyats, cansats i morts de fred,
a punteta de sol van tornar cab al Mas.

Va pujar la Justícia
i la gent de la Vila.
Pujaven poc a poc, en colla.

Al Collet de Sant Llambert miraven
la barrancada avall de l'Escresola,
grisos bancals sembrats,
les roureres despullades i la broma
que tape la serra.
Fee un dia molt trist i pesat.

Li van preguntar al iaio a on l'havien buscat,
com s'havie perdut, a quin'hora,
a on estaven sos pares mentrestant?

Ere prop de migdia
quan van eixir del Mas.
Anaven a colles pels camins:
Camí de Coratxà,
pel camí de la Foia;
parlant i caminant.

Sa mare arropideta
al racó del corral del bestiar.
Ma iaia li fee companyia
plorant i somicant:
—Joseret, fill meu,
a on estàs?
—Sense minjar, sense dormir,
tota la nit al ras.
—Què serà de tu fillet meu?
—Joseret, a on estàs?
Ma iaia, resant uns versos que sabia,
l'anave consolant.

A posteta de sol
tornave la gent cab al Mas.
No havien trobat res,
ni rastre ni senyal.

Va quedar una nit serena,
com una espasa el cel ras.
La gent parlave en veu baixa.
I quina pena més gran.

A punteta de dia baixave pel camí,
camí de Coratxà,
un home i una mula
carregada de blat,
a moldre'l al molí,
molí de l'Escresola. Tot tapat
lo cap en la bufanda,
camí avall.

Cab al sòl de la Mola,
Mola del Molinar,
la mula s'aparte del camí
en lo cap estorat
i va tornar a la senda.
L'home la va runar.
Mola amunt va la mula
carregada de blat.

Al tornar del molí, al costat de la senda,
estirat, ert, gelat,
mort estave el xiquet.
Havie caigut de costat.
Descalç d'un peu anave,
lo peüquet gastat,
les vetes deslligades,
l'espardenya a la mà.

(1981)

ROMANÇOS CONTATS

La xica tornada serp

Barranc de l'Escresola,
barranc de la bona aigua i bones terres,
bons horts, bones masades
i bon pinar a les serres.

Los horts ben conreats,
los cavallons ben drets.
Verdegen los aufalssos.
Los ribassos ben nets.

L'aigua del Riu baix cantant cançons.
Omplin les basses les fonts fresques.
I a l'ombra dels xopets
pasturen les ovelles.

Los blats van madurant.
I a l'alé del ventet de la tarda
onegen com lo mar.
De verd a groc
lo color va mudant.
S'aplane, s'eixeque,
se gite i s'alce el blat.
Es com si fugire del bancal.
L'espiga madura, la canya dorada
esperen la falç.

Barranc de l'Escresola al mes de Juliol,
son fresquetes les nits,
de dia aprete el sol.

A punteta de dia
matinen los peons,
l'amo, el fill, l'agostera,
detràs lo lligador.
I el xiquet més menut
és l'espigolador.

L'agostera, la filla de l'amo,
dolça i riallera,
és la més bonica donzella
del món.
Puge, baixe, porte la beguda
als peons.

Hi ha un peó fornit,
un home granat,
que li fa la broma.
Un bon segador
que a cada falçada de blat
fa mitja gavella.

—Si tu Marieta que tens
tant blanca la cara,
tant roges les galtes,
tant fines les dents,
tant fresca la veu
com l'aigua que portes,
llugares les cames,
rossos los cabells.

I la gràcia,
la gràcia que tens
quan pugues i baixes
i brinques parets.
Si tu Marieta vullgueres
no hi haurie jove
que no et festegés.
—Si jo fóra jove
per a mi et voldria
i t'ensenyaria
l'esperit i la força,
la llum de la vida,
a mirar a la fosca.
—La força del sol és la llum,
l'alé dela vida és l'esperit.
La gràcia del bé,
la força del mal.
—Jo vinc de segar
de la terra baixa
a on l'aire és humit
i l'aigua salada.
—Jo sé coses grans:
Puc curar de gràcia,
puc fer moure el vent,
parar la tronada,
puc apagar el sol
i la lluna clara.

—Jo et puc tornar serp
en una paraula,
i et puc tornar dona
de serp encantada.

—Ai Jaume, Jaumet,
tens moltes raons

i del dit al fet
s'ha de córrer molt.

—Marieta, Marieta
jo et faré serp encantada
i en unes atres paraules
te tornaré dona sana:

«Forces de la nit,
dimoni infernal,
bésties de sang freda,
per tota maldat
feu serp la donzella».

Hora de migdia d'aquell dia quiet.
Ni una espira d'aire bufave
i es va girar un vent
humit i calent.

La xica va caure al rostoll
com d'una desgana.
Movie les cames i braços,
perdie la cara.

Va perdre la roba i la pell
d'una verdugada.
Va fugir pel bancal, pel ribàs
la serp encantada.

Un esguerrif va gelar la sang dels peons.
Lo pare enfurit,
d'un rabiós cop de falç
li va segar el coll al peó.
Va caure estirat,
la sang amerave el rostoll.

La gent va fugir del bancal.
La peó que volie parlar
i a cada paraula que volie dir
un borboll de sang
li eixie del coll:

«Pel cel clar i seré,
per la llum del sol...»
I no va dir més
i va quedar mort.

No van segar més ni van batre.
I a'n aquell bancal
mai que l'han sembrat
hi ha naixcut lo blat.

Una clapa roja
al mig del bancal,
diuen que és argila
i és la terra amerada de sang.

A les nits de lluna,
per la Canalassa,
sentireu com cante
la serp encantada.
Fa una veu molt trista:
Uuuuu... Uuuuu... i un xillit de ràbia.

Diuen que l'han vista
cab a la solana.
Fuig entre els fenassos
verda i ariçada...
I a les nits de lluna
cante enamorada.

(1981)

Sant Jaume

Per les Moles galopant
lo cavall blanc de San jaume,
pel camí de Coratxà,
per les moletes pelades,
la clenxa volave al vent,
la coa volave a l'aire.
Sant Jaume vestit de blanc,
armat va de llança i sabre,
escut d'or, llança de plata,
la Creu roja al pit portave.
Lo cavall aparellat
i els aparells com brillaven.

Porte d'acompanyament
un estol d'àngels i arcàngels.
Es l'Arcàngel Sant Miquel
lo que per l'esquerra el guarde,
és l'Arcàngel Sant Gabriel
lo que a la dreta portave.

Galopant, van galopant
pels cingles i les morrandes
i veuen mirant avall,
terra oberta a les dos bandes:
De la Cogulla al Tossal,
de Mont-roig a Torredarques,

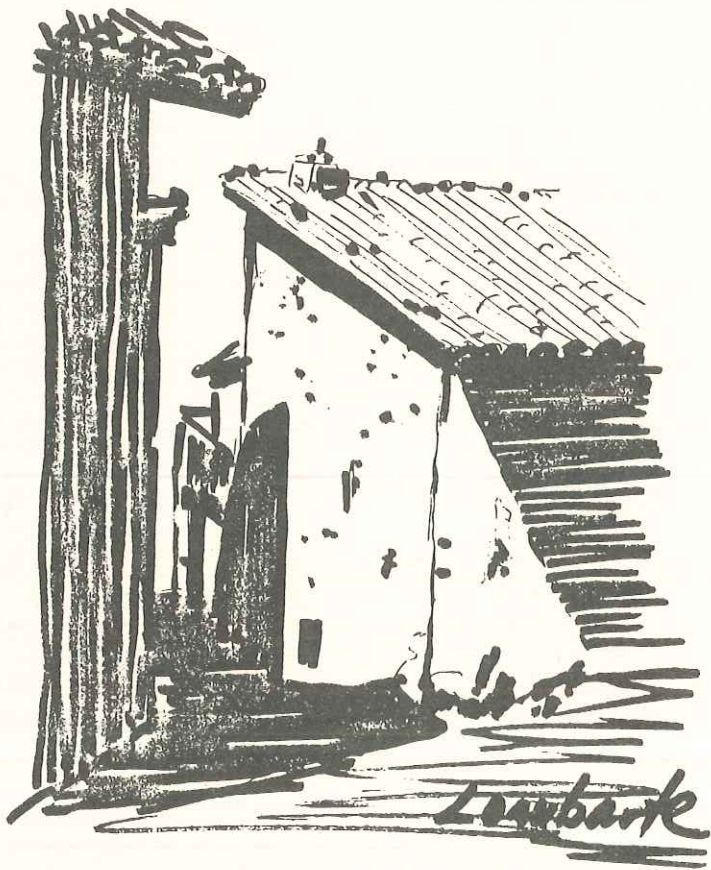
pels Ports de Beseit, la Caixa,
davant tenen les Vinyasses,
a l'esquerra els Molinars,
a la dreta les Serralles.

S'afuen pel Cingle avall
i el cavall blanc de Sant Jaume
de les potes de davant
rellissant que rellissave.
Les ferradures de plata,
de tant que les arrapave,
treuen foc del Cingle Roig
i al Cingle queden marcades.
Cingle Roig, Cingle Imponent,
és lo Cingle de Sant Jaume.

Per les Vinyasses avall
lo cavall se desbocave
i a les Roques del Masmut
Sant Jaume que el dominave.

Al Pigró de Sant Miquel
dos pastorets l'esperaven.
Lo cavall van abeurar
que la bassa plena estave.
L'aigua tèrbola que hi ha
clara i neta que es tornave.

A l'envista de la Vila
los pastorets lo guiaven.
Lo Pont estave Tallat
i els dos moros que el guardaven
van fugir moleta avant
sense treure les espases.

A Cap de Vila

Van passar per la relleixa
Sant Jaume, els pastors i els àngels.
Quan van arribar a la roca
la roca tancada estave
i per a poder passar
los àngels la foradaven.
Van fer el forat tant menut
que Sant Jaume no passave
i per a poder passar
del cavall blanc se'n baixave.
Caminant va entrar a la Vila
entre dos pastors i els àngels.

Va baixar la comitiva
per les vies empedrades
i a l'Església del Roser
quedà Sant Miquel Arcàngel.
Tindrà bona companyia
la Mare que sola estave.

Entre vinyes i olivars
lo cavall blanc coixejave.
La ferradura de plata
mireu que no se li caigüe.

A l'Ermita de la Font
la Mare ja els esperave.
A la voreta del Riu
la va anar a vore Sant Jaume
i quan entrave a l'Ermita
la ferradura penjave.

Si mireu detràs la porta,
hi ha una rejola que falte

que la va trencar el cavall
lo cavall blanc de Sant Jaume.

Mare de Déu de la Font,
dels plans, de les serres mare,
gardeu de mal a la Vila,
gardeu-la de pedregades,
de mal núgol, de la seca,
de la fam, de les tronades,
de la pesta, de les febres,
de mala gent, de gelades.

I San jaume se'n va anar
i els pastorets se quedaven.
Guarden la Mare de Déu,
la Mare de Déu los guarde.

(1981)

La Torre Vella

Torre Vella, Torre Vella
la més vella del Castell,
feta de calç i de pedra,
que el moro que la va fer
la mirave cada dia
i el moro ja ere molt vell.
Torre vella, torre forta,
torre batuda pel vent,
les pedres que la coronen
lo moro picà fa temps.

Pujant per l'empedrat
hi ha la gran portalada,
entrant cab a l'esquerra
trobareu l'esplanada.
En front la Torre Roja
i seguint la muralla
on hi ha la Torre Nova
molt ben aparellada:

Solament damunt la roca,
pedra blanca ben picada,
finestres a dos alçades,
porta redona d'entrada.
L'escala de pedra volte
pujant a la part més alta.

Més amunt, cab a la dreta,
hi ha l'Església que és cristiana:
Arcada de punta fina,
una torreta quadrada,
sis finestrons apuntats,
sis altars de bona talla.
A'n terra rejola roja,
de teules té la teulada.
Cabirons de bona fusta
de fusta ben treballada.

Lo fossar al costat de baix
voltat de la forta tàpia:
Moros i cristians hi dormen,
davant la mort no hi ha raça.

Hi havia un moro al Castell
de família molt honrada,
li dien Beni-Facit,
jove, fort, de bona planta,
alt, prim, llebrenc, estirat,
lo pèl curt, fina la barba.
Ben conreat, ben vestit:
Calçat de grossa sandàlia,
calcilles prop del genoll
fetes de llana ben blanca,
calçons negres, faixa roja
que li penge la llaçada.
Porte l'ajustador negre
per damunt de la samarra.
Al cap turbant blanc de lli,
la bossa i la simitarra

l·ligades a la cintura
en la corretja dorada.

Té un cavall negre, estorat,
que al front té una estrella blanca,
potes primes, lo coll curt,
cap menut i grossa l'anca.
De quinze li donaren
los Bu-Ceit de Fondespatla.
I el va criar i va domar
i no li fatà civada.
Trotave pels caminets
i per la costa pelada,
pasturave a la devesa,
brincave per l'empedrada.

(1981)

La Vila

La visita general dels visitadors de Calatrava a la Vila de Pena-Roja de l'any 1601

Ja pugen los Calatravos,
ja pugen per l'empedrada
i la Justícia major
los prepare l'arribada.

Ja pugen los Calatravos
revestits de blanc i roig,
sis cavalls i quatre mules
per lo camí de Mont-roig.

Pels Noguerets bufe el cerç,
les serres estan nevades,
los Calatravos s'apropen,
no se'n aniran debades.

Los Justícies van de pressa,
los Capellans temerosos,
les donzelles s'arregluen,
fan una gran colla els mossos.

Ja repiquen les campanes
i els coloms del campanar

revolen pe' l'Olivar
i baixen prop de les Planes.

.....

Repiquen les ferradures dels cavalls,
les mules van detràs.
Lo Comanador primer, lo cavall blanc,
dos Frares detràs, los cavalls negres,
tres cavalls més i tres hòmens. Van armats.
Sis cavalls del país,
sis hòmens castellans.
Los mossos i les mules són d'ací,
los Frares-Cavallers venen d'allà.

Arriben a la plaça de la Vila,
lo Justícia i Consell estan presents.
Les dones al balcó,
los hòmens al cantó.
Baixen dels cavalls los cavallers,
saluden al Justícia i Consellers,
Clavari i Comptadors.

—Benvinguts los senyors Visitadors
a la Vila. La Vila té l'honor
d'acullir els senyors de Calatrava;
i la Creu que porteu al pit, Senyors,
la porte el nostre poble al cor clavada.
La Creu roja de sang de moros morts,
com nostra Roca Roja a la muntanya.
Vostra és la Vila, la gent nostra.
Vostra és la petxa,
nostre és lo vent, lo sol i la rosada.
Visteu, si voleu, la Vila i propis.
Honreu els veïns. La Vila serà honrada.

—Jurado Mayor, Menor y Consejeros,
Clavario y Contadores,
todo el pueblo,
Vicario y demás clérigos:
Venimos en el nombre
de Dios Nuestro Señor,
en nombre de la Orden,
en nombre de la Iglesia,
de Nuestro Rey en nombre,
a ver vida y costumbres,
a indagar, a juzgar, a prevenir,
a dictar y a exigir la servidumbre.
Las Iglesias, las casas, los Castillos,
las haciendas, caminos y las vías,
los campos, las viñas, los olivos,
los pastos, los llanos, las umbrías,
son de Dios, del Rey de la Orden.
Las gentes que los cuidan y trabajan si son pías,
son gratas a la Orden, al Rey y a Dios Nuestro Señor
y cuando impías son
ofenden a la Orden, a nuestro Rey y a Dios.
Vecinos de esta Villa,
la Cruz de Calatrava os guía y os protege.
Vuestra tierra es bendita,
bendita por la Virgen de la Fuente.

.....
Tres corders, dotze gallines,
sis pollastres, vint coloms,
catorze dotzenes d'ous,
confitura de codony.

I un gran dinar van fer.
La casa plena de dinadors contents.
Lo vi roig que regave les goles,

La Plaça de Dalt. Un cantó

lo pa blanc calent,
la carn, les coques,
les tasses d'aiguardent,
los formatges, les confitures dolces,
la collada, bunyols i vi calent.

Donant gràcies a Déu
que done als seus fidels tan abundants pitances,
donant gràcies tamé a les bones cuineres,
se desfan en lloances
los dits Visitadors.
Se ballen unes danses
que ballen uns pastors
baixats de les muntanyes.

.....
Quan ja s'ha fet de nit
se'n van a les estances
los bons Visitadors:

—Bona nit Comanador,
bona nit los senyors Frares,
bona nit mossén Cardona,
bona nit los Honorables.

.....
Lo cerç bufe pels teulats,
la llum del cresol s'apague,
ja estan al cap de l'escala,
se'n van entrant a les cambres.

Madalap de llana blanca,
flassades i cobertons.
Bufo el cerç per les teulades,
dormen los Visitadors.

Per damunt de les Roques del Masmut
se n'alce un sol lluent.
Van les donzelles a la font rient,
dels focs s'eixeque el fum.

Los comptes estan fets,
Jurats i Consellers estan a punt.
Escriu al Llibre Gran
lo Notari Caldú.

Lo Comanador signe,
signe lo Notari
los comptes, la Visita, l'Inventari.

S'han escoltat al poble,
s'han fet les cerimònies,
s'han escrit les comandes,
s'han donat les almoines.

.....
A la Missa solemne hi van vestits de blanc
en la Creu roja al pit, los Frares-cavallers,
hi van los Consellers
i lo Jurat Major, lo Batiste Llombart.

Diu Missa Mossén Cardona,
l'acompanye el Sacristà
Antoni Gil de Villoro i
Mossén Pere Barberà.

L'Església plena de gent,
les dones a la dreta, los hòmens a l'esquerra,
la canalla pe'n terra,
davant los Consellers.

Acabada la Missa
a la Plaça Major
lo poble està present
i es fa la bendició.

.....

Se'n van los Calatravos
pel camí que han vingut.
La Vila quede quieta.
Uns se'n van per avall, uns atres per amunt
i a la Plaça Major
ja no hi quede dengú.

Tornen a revolar els coloms del campanar,
tornen les donzelles a la font,
ixen los llauradors a treballar,
les dones van al forn.

Vila de Pena-roja, bonica i solejada,
roges les roques, verdes les oliveres.
De muntanyes i pinars voltada,
oberta al Riu, al vent i a les planeres.

(1981)

POEMES

POEMES DE VIDA

Quant per una vida

D'una barcella de bon blat
quants pans ixen?
D'un velló de llana
quants peücs?
Quanta suor per cada llesca,
quants fiçons
per cada bresca?
Quants solcs
per un cafís de blat?
A un plat de cigrons
quantes cigroneres hi han entrat?
Per un plat de collada
quantes ovelles s'han munyit?
Per un plat de tomata
quantes tomateres s'han collit?
Quanta verema per un porró de vi?

.....

Per la vida, per a viure la vida,
per a vore eixir el sol cada dia,
quant s'haurà de patir?

(1983)

I jo què soc?

Són punxes
panical, argilaga i agaó.

Són herbes
la melca, corrotjola i el morró.

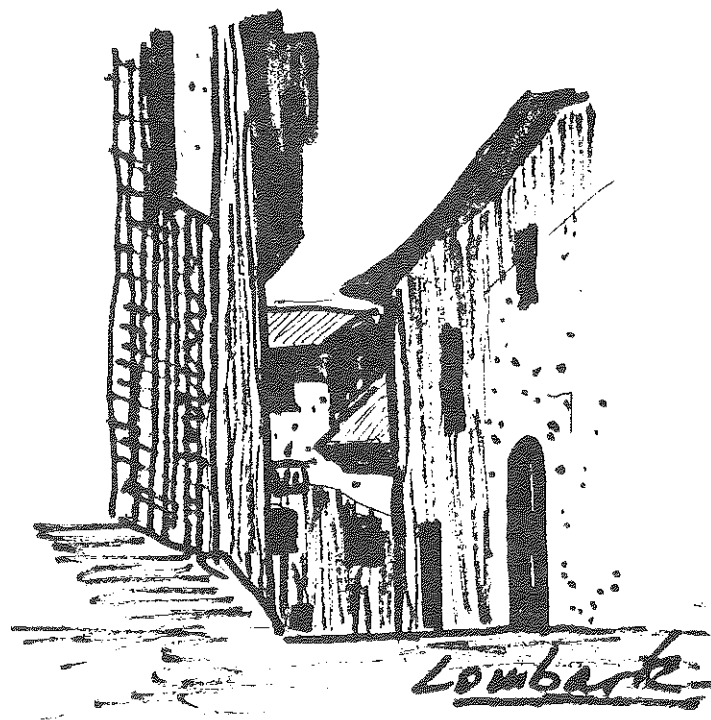
Són llegums
la veça, la guixa i el cigró.

Són arbres
lo pi, roure i oró.

Són bardisses
esbarzer i vidalbó.

I jo, plantat, sense raïls ni flors ni fulles,
jo, què sóc?

(1983)

Lo carrer del Forn

Ja no òbrigo el balcó

Avui ha eixit un sol lluent,
lo cel estave clar, d'un gris blavós,
un sol esplendorós
i un ventet suau, ni fresquet ni calent.

Per la finestra oberta
miro el pla verd, la roja terra,
miro el riu, la serra,
i per damunt de tot la moleta deserta.

Avui les oronetes volaven més de pressa,
hi havie una aigualera pels teulats
i pels bancals sembrats
dormie una calitja poc espessa.

Los llençols blanquegen als balcons
de nostra Vila, als balcons florits,
i pels brancals humits
entre el sol, oberts los finestrons.

Eixie, a poc a poc, la gent a treballar
a la vinya i a l'hort,
a l'ombria, al solà i a la sort,
al verger, a l'olivar.

Dos dones, carrer avall, van a la font,
la iaia fa el dinar.

Una arruixe el carrer per agranar,
dos mosses van al forn.

Davant de les ovelles va el pastor,
passe una rabera de bestiar,
a l'esquena lo saquet del dinar,
lo gos entre les cames, a la mà el bastó.

S'escampe el sol per tot arreu,
va a treballar la gent
a l'aire, al sol, al vent,
aneu per on aneu.

I jo del finestró
miro els que van i venen
per la il·lusió i les ambicions que tenen,
i no òbrigo el balcó.

(1983)

Lo crit al cel

Per tot arreu se sent
un crit que puge de la terra al cel.
Tota la terra clame a Déu,
com filla perduda i renegada
pe' l'univers immens.

Totes les criatures quan obren los ulls
tenen un sobresalt i ploren.
L'entorn troben tant estrany i dur
que voldrien tornar a la materna entranya.
Esta terra és estranya.

La terra és aspra i dura, fa mal.
La criatura cau a'n terra
i la pell tendra li quede marcada.
La pedra ferirà la carn,
caurà la sang
que tintarà de roig la pedra i terra.

La pobra criatura portarà a la boca
la fulla, la flor, la rama.
La rama, la fulla i la flor, és amarga.
La terra és dura i és aspra.
Lo pols de la terra ofegue el pit.
Només l'aigua és suau,
l'aigua, la mel, la lleit.

No et moriràs de fam,
te moriràs de set.
Lo ventre de la mare està ple d'aigua,
l'ou de clara.
La vida corre per les venes,
corre con l'aigua del barranc,
i és salada com l'aigua de mar,
com l'aigua del ventre de la mare.
Es un trosset de mar l'entranya maternal.

(1982)

La Tronada

Quan un dia d'estiu,
cab als vols de migdia,
ix una torramera a la Cogulla,
núgols de cotó en rama
blancs i grisos,
i cau lo sol que creme pels bancals.

I quan a mitja tarde
s'eixeque un ventet fresc
i aquelles torrameres de cotó
se tornen negres i pesades,
se sent un tro damunt de la Pobleta,
un rellampec al terme de Mont-roig
i una negror a la serra Molinera,

un brogit d'aigua,
pedra, trons i vent
s'scampe per tota la planissa.
Unes gotes d'aigua grosses i gelades
se desfan al teulats
i el granís i la pedra
reboten al balcó i a la finestra.
Tenim damunt tota la tempestat
de pedra, aigua, trons i vent.
I baixe pels carres
un roll d'aigua, pedres, fang i fem
i queden tots brillants, banyats i nets.

La tronada se'n va camí del mar,
lo sol se'n va a la posta
camí dels Vila-Sans.

Eixe solet dorat
i aquella buoreta
que dels carrers, teulats i bancals
se'n puge al cel,
dixe l'esperit temperat,
l'aire net i brunyit.

(1983)

Ave, Maria de la Font

Ave, Maria de la Font menuda,
pura com l'aigua que dels peus li brolle,
pura como lo sol que la corone.
Sense pecat trobada, sense pecat perduda.

Salve, Maria de la Font bonica,
tens la gràcia del sol, de l'aigua i la rosada.
A Déu portes al braç de nit i dia.
Com tantes atres mares tan aimada.
Ventre i pit de Mare enamorada.

Santa Maria de la Font.
Mare de tot, del blat, de l'oli i vi,
no miros per avall ni cab al pont,
no miros riu avall cab al molí.
Mira per amunt, de cara al poble
i voràs com cada de matí
los coloms del campanar revolen
i les dones com tu fan bullir el topí.

I el nostre rader dia, si mos porten
pel camí de Beseit —ja saps lo que vull dir—,
mira el que se'n va i es quede allí
i mira els que se'n tornen i els que ploren.

(1983)

Obriu portes i finestres

Tos he trobat cruels,
durs i freds com lo vidre.
Barrades les portes, tancades les finestres,
a dins de casa vostra esteu tant bé
com reis a grans castells.
Tancats a dins de casa com fan los caragols.

Si obríreu les finestres,
si tos entrare el vent
i el sol calent!!

No fa mal una mica de sol
si es pren bé:
Que no enlluerno els ulls,
que no cremo el clatell,
que t'acalento el cos, només.

I una espira de vent,
l'airet fresquet del Nord,
o aquell ventet calent
de Garbí o de Ponent.
Aires d'atres mons i d'atres terres
porten noves essències,
renoven als pits aires passats,
portant als caps
nova saba i idees
de Ponent i Llevant.

Obriu les portes
que entro l'aire del mar
humit, salat.
L'aire sec, gelat.
Obriu lo pit, que entro l'humanitat!!

Saber, conèixer, prosperar,
sentir, mirar,
escoltar, tolerar.
Obriu les portes i finestres
i les noves idees entraran.
Pareu-los la taula,
que dínon en vates,
que es quédon a dormir al llit de fora,
si s'hi poden quedar,
si hi caben.
I al cap del temps
les idees noves,
que venen de Llevant i de Ponent,
donaran fruit, fruit primerenc.
I les nostres finestres i portes
quedaran obertes
al sol i al vent.

(1983)

Al febrer

Tornaràs a escriure
o no escriuràs mai més?

Tornaràs a alenar
l'aire fresc d'un febrer
pel jardí, pel pinar?
Florirà el teu roser?
Ai vida endolorida!
Blanc hospital
de vida malaltissa!

I quan aprete el mal,
tant se val,
Si has de patir
patiràs tu sol
al blanc hospital.

Per la finestra el sol,
lo sol ros de febrer.
I què hi pots fer,
esperar consol?

Febrer de 1984

Lo Matí de Sant Joan

Matí de Sant Joan,
abans que eixire el sol,
mos van alçar del llit
i vam anar a la font.
Mos vam rentar la cara
com un bateig d'amor.
Aquell ventet fresquet
i aquell raig d'aigua clara
van trencar la dolçor
d'aquella nit sagrada.

Cantave el rossinyol
per entre les sargueres
portant la bequerada
als menuts moixonets
de primera volada.

Aquella nit tu i jo,
aquella matinada
d'aquella nit de foc,
per primera vegada
vam volar per l'amor.

Jo vaig tancar la porta,
tu vas pujar l'escala,
jo vaig apagar el llum,

tu, que anaves descalça,
vas obrir la finestra
i un raig de lluna clara
va ferir tot lo llit
com d'una navallada.

Ta pell com un riu,
tremolosa i blanca.
Pell a pell, cor a cor,
la nit de Sant Joan
de foc i lluna clara.

Estiu de 1981

La pell del teu cos

La pell del teu cos de color de rosa,
que l'amor s'hi posa.
Com la pell de préssec, de borra pleneta,
com una mançana
la cara rogeta.
I les mamelletes
blanques i tovetes.
La panxeta prima,
les cuixes gordetes,
lo cullet redó
i les pantorrilles ben fetes.
I al cap de les cuixes, allí a on tu ja saps,
davall del melic,
tens un embolic
de pèls arrissats.
Que bonica que eres des dels peus al cap.

(1983)

Lo Toll de Sant Joan

Al Toll de Sant Joan descanse l'aigua
que passe de l'assut i passe el pont tamé.
Es un raiget com mig reguer i és clara
i quan aribe al Toll se mire al cel d'on ve.

No és una aigua solo, ne són moltes:
Són de la Canaleta i són d'Herbers,
són del Palanc i són de les Morrandes,
són del barranc del Coll i dels Collets.

Baixa clara, cantant i rient.
A l'espill del Toll miren les serres,
a l'espill s'hi mire la Mare de Déu.
S'hi mire el pont i els pins dels Comellars,
i els joncs i les bogues que creixen al costat,

Natres tamé mos hi havíem mirat
a les aigües del Toll de Sant Joan.
I avui que miro sol l'espill de l'aigua,
i tu no estàs en mi damunt la roca,
estàs al blau espill de l'aigua, al meu costat.

I d'ara per avant
quan voldré vore't prop aniré al Toll,
m'estaré pensant en tu damunt la roca,
i a l'aigua del Toll mos miraren los dos.

Lo Toll de Sant Joan

Quan bufarà el cercet mos borrarè de l'aigua.
Jo sentiré aquell fred.
I si no pare el vent
no tornaré a'n eixe Toll mai més.

.....

Si mai torne la calma,
jo tornaré a mirar de la vora del Toll
l'espill de l'aigua
i mos vorem los dos.

(1983)

L'Emigrant Pena-rogí

Ai amic meu,
tornem al primer dia,
als matins de cel ros,
al recer de la tarde, a la Vila.

Tornem a mirar els arbres,
els xops secallosos del barranc,
les velles oliveres del Solà,
les resseques vinyes de les Planes.

Quants anys fa?
Erem molt menuts
quan mo'n vam anar.

Vam deixar el bestiar,
el pare i la mare,
lo parell de les mules, lo llaurar,
els iaïos que pensaven:
—A on se'n deuen anar
per eixe món solets?
—Diu que a la Capital,
que volen vore coses.
—Qué coses volen vore?
Si jo d'ací mateix,
sense moure'm de casa,
trec lo cap pel balcó i veig mig món:

Lo terme de Mont-roig,
los Vila-Sans, los Tolls,
lo Prat, les Planes,
la Font de na Sunyera i la dels Salzes,
los Avellaners, los Comellars,
la Tossa i les Buitreres.
Jo veig verdejar el blat, la vinya,
los amelers florits, les oliveres.
I veig lo campanar, les cases,
la gent que passe pels carrers,
la lluna blanca les nits de cel ras.
Les estrelles del cel,
la neu, lo gel.
Qué més hi ha per a vore?

La mare mos va fer la maleta,
mig plorosa, mig contenta.
Lo vestit dels domenges,
tres camises, la de portar, la nova i la vella.
Les sabates al peus —no en teníem més que unes—.
I el calaix que va quedar forro.

La xica que tu saps
va passar pel carrer més de deu voltes.
Tu l'estaves mirant detràs del finestró.
No vas baixar al carrer, no vas tindre valor
de parlar-li.

Ta mare va fer una truita en ceba.
Quasi no vas sopar.
No tenies gana,
pensaves en demà.

A punteta de dia eixie el cotxe.
La maleta, el saquet.

A la cartera onze bitllets d'a cent
i cap d'a mil.
I un nugo al pit.

Baixave el cotxe molt de pressa
carretera avall.
Los arbres i oliveres
passaven per atràs.
Un home en la bufanda al col, davant lo burro,
anave a treballar.
La Mare de Déu de la Font
te va mirar
quan passaves i no n'hi vas fer cas.

Lo Riu, Racó del Caro,
Pont del Gord, Fondespatla
i tira per avall.
Al Cap de les Crestes
vas mirar per atràs
tot aquell territori t'ere familiar.

Vall-de-roures, lo riu a baix,
lo Castell a dalt.
La Vila es despertave endormiscada.
Tu portaves una inquietud al pit,
potser te n'hagueres entornat.

Pujave el tren bufant,
lo fum que fee ere més gran
que el que fan los formiguers cremant.

Vas pujar al tren,
vas mirar per amunt
i vas vore les serres i la Caixa,
peró molt lluny.

Lo Riu, l'Ebre, que gran.
Les hortes, tot pla.
Tortosa, quina capital.
Va passar el tren pel pont
cansat, bufant.

La maleta, el saquet.
Anar a treure bitllet.
I quanta gent i tots desconeguts.
Van i venen de pressa
i no et diu res dengú.

Lo tren a Barcelona és molt més gran,
més llerg, més nou.
A l'eixir de Tortosa caïe un borrimet.
Tens mal gust a la boca.
Quina pudor se sent
d'aigua bruta, de verdura podrida.
I una salabor a l'ambient.

Lo tren done una volta molt ampla
i allà a la dreta veus lo mar.
No l'havies vist mai—,
fred, lluent, blau.
T'arrossines al banc de fusta dura,
tanques los ulls. Lo tren, tric-trac-trac.
Lo tren va molt de pressa, massa de pressa va.
Si anare a poc a poc
i no arribare mai!!
No en tinc gens de ganes d'arribar.

Ere una bona gent i molt amable.
Parlaven català
i bé que el parlaven.
Me van donar la mà.

Les dones me besaven.
Se van interessar
pel pare i per la mare.
—I els avis com estan?
—Deuen de ser molt grans.
—Però és que viu molts anys
la gent de poble.
—Estaràs cansat, oi?
—Es ben llest i eixerit
aquest noi!
—Soparàs i et posaràs al llit.
Diu la dona.
—Cansat si que ho estic
i no tinc gana.

Lo quartet ere estret,
menut lo llit.
Gran ere la finestra
que donave a un forat
que «cel obert» n'hi diuen,
negre i trist,
que fee una pudor molt gran,
la mateixa pudor que a Tortosa:
Pudor de Capital,
aquí diuen Ciutat.
Lo llit ere tovet
peró els llençols banyats.
Vaig dormir com un soc
i vaig ensomiar tota la nit:
Jo estava a'n un bancal,
guardava les ovelles,
i pel mig del bestiar
venie el tren fent fum.
Lo tren ere blanc,
lo fum negre.

Lo bestiar no es movie,
jo corria apartant les ovelles.
Lo tren passave i no acabave mai.
Lo bancal de baix ere el mar.
Lo tren s'afuave a un mar groc de civada
i una fumarrina del mar s'eixecave
i una escuma blanca per tot lo bancal.

En una tassa blanca me van posar lleit i café,
—ne diuen café amb llet—,
hi suquen un pa blanc,
molt blanc i tovet.

Havies d'anar a buscar faena
allá a on t'havien dit.
A la Ciutat, que diuen,
los carrers són tant amples,
les cases tant iguals
que no saps per on vas.

—Que sóc, que vic per aquella faena...
—Pari, pari. De seguida el rebran.
Segui si us plau.
Vaig esperar una mica,
va eixir un home molt alt,
ben vestit i molt ben pentinat.
—Vol passar? Segui.

—Vostè treballarà amb el senyor Llinàs.
Ell li dirà com va la coordinació
de totes les feines que aquí es fan.
—Si sou treballador, honrat i adicte,
vós podreu prosperar.
Per a guanyar diners
haureu de treballar.

—Aquí es treballa molt,
aquí no és com al camp.

Aquella faena no ere treballar:
La taula, la cadira, papers i més papers,
factures i albarans.
Les màquines no paren,
de nit i de dia: tric-trac, tric-trac.
Pols, pudor i calor, quina calor més gran.
La senyoreta Lola diu que pujos,
lo senyor Llinàs que baixos a baix.

L'Hostal i la Plaça

—No home, no, s'ha de passar pel Banc.
—Escolto senyoreta, este paper que el faig?
—Tu noi, oi que ets de Lleida?
—No senyoreta Lola,
jo sóc de per Tortosa.
—Tortosa? I ara.
—No, de Tortosa no. de més amunt.
De Pena-roja sóc.
—I Pena-roja a on cau?
—Es el Baix Aragó, un poblet molt menut.
Es un racó de món.
—Ai, els poblets petits a mi m'agraden molt.
Són tant típics i la gent tant oberta,
les cases tant antigues i els camps tant bonics.
—La meva avia és d'un poble de Lleida,
a Lleida hi tinc cosins.
—Tu deus ser de pagès.
—A casa meua som gent llauradora,
tenim terra i pinar,
oliveres, amelers i vinya
i bona rabera de bestiar.
—I doncs, què fas aquí si teniu tot això?
—Tindre lo que tenim no és tindre molta cosa.
Es molta obligació.
Matinar, tardejar, sembrar i segar.
s'ha de treballar molt
i al cap de l'any, si passes quèntes,
hauràs fet poc racó.
Tindràs bon menjar i beure,
tindràs la casa plena de tot
i molt poques pessetes
i molts entropessons:
Que si la pedregada, que el gel,
que les contribucions.

—Ai no, que els poblets són tranquils,
hi ha molta llibertat i allí fas el que vols.
Vas, véns, entres, surts,
allà et coneix tothom.

—No senyoreta Lola, això no és veritat.
De veritat lo que allí passe,
que no pots donar un pas
sense que tots ho sàbien.
Si et dones bona vida
diuen que eres un gos.
Si molt treballes, nit i dia,
te diran egoïste i desastrós.

—Tonto seràs si eres bona persona.
I si fas lo que fan los que bé van
seràs un envejós, tots te criticaran.
No faràs mai res a gust de tots.

—Aquí a la Capital
cadascú va pel seu camí.
Puc eixecar-me prompte o tard,
dengú es cuide de mi.

—Pots vestir de negre, pots vestir de blanc.
Pots portar sabates o espadenyes,
pots anar esquilat o en fllerges grenyes,
pots anar en cotxe, tranvia o caminant,
sense temor ni pensar del què diran.

—Vols dir que serà tant?
No serà que els uns es preocupen dels altres,
que viuen més units que nosaltres,
que s'ajuden en bona voluntat?

Potser sí senyoreta, potser tingue raó.
Però, ai de l'enveja,
de la màla fe, de la murmuració!!

—Si compres una casa: «D'on han tret los diners?
I si et vens un bancal:
«Se'n van a la roïna, no faran mai res».

—Si diners vols amprar:
«Deuen a tot arreu i no els podran tornar»

—Si vols dixar diners:
«Ho fan pe' l'interés».

—Si matines: «A on vas abans de dia?»
I si t'eixeques tard: «No portaran camisa».

—No penso senyoreta,
som com som i com sempre hem segut,
que no som gent dolenta,
i vivim i viurem de com sempre hem viscut:
Per a bé cadascú a casa seua,
i quan va malament, tots som un.

.....
I com passen los anys!!
Treballes i prosperes i et fas gran,
i tens dona i tens fills i et fas vell.
I un dia te poses a pensar i mires per atrás:

Aquells carrers tant amples,
aquelles carreteres tant dretes
i les cases tant altes,
tan plenes de finestres,
te pareixen estretes,
pesades i negres.
Te pesen les espales
i se't cansen les cames de tan de pujar escales,
i mires per atrás i penses:

—A on estarà el ramat de les ovelles?
I el camí del maset,
tant triscadet que estave,
qui el despedregarà, pobret?

—I de la mula roja, què se n'haurà fet?
Deu fer anys que s'ha mort,
vam nàixer el mateix any, ella i jo.

—La vinya dels Collets encara viu.
I el xop del baranquet que hi fee el niu
una garsa xillona?
I els amelers dels Tolls
de l'amela llargueta i marcona?

Ai amic meu!!
Hem tornat en les cames pesades,
en la vista cansada i en la mateixa veu
que vam dir flotant a l'aire.

Tornarem al recer de les Rodes,
a prendre el sol tebiet de la tarde.
Contarem les històries i les coses
que passen al país dels carrers amples,
de carreteres dretes
i de cases molt altes.

I quan lo sol caurà detrás de Torredarques,
tirarem camí avant pel Trenc,
poc a poquet, coixinc-coixanc
i tu amic meu, diràs potser:
Xeic, no córregues tant.

(1983)

Vull dirar-ho tot pla

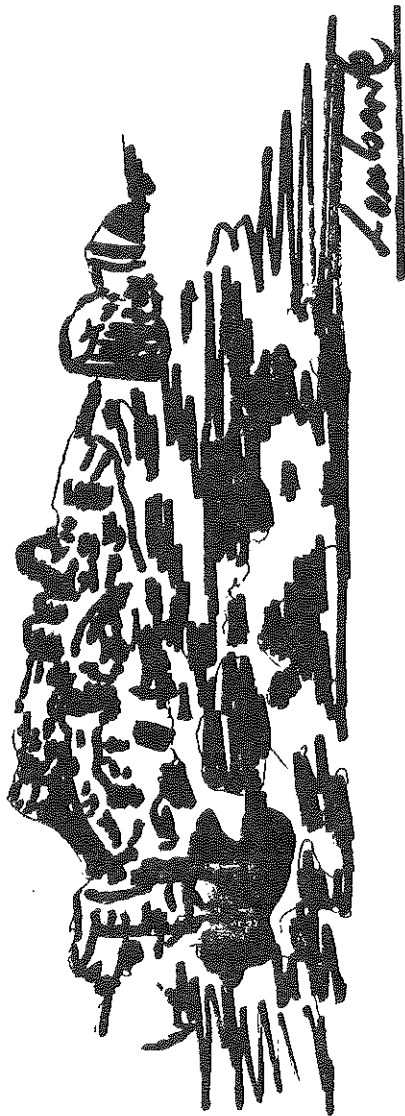
En eixada puntera voldria aplanar el terme,
terme de Pena-roja i termes del costat.
A cops de mall desfer totes les pedres,
les desfaria totes, que no en quedare cap.

Arribasaria la Tossa i les Vinyasses,
tiraria la terra per avall
als Mollons, la Canal, Tolls i Planes
i com me'n sobrarie, al Vila-Sans.

Taparia el barranc de l'Escresola,
tota la Perdiguera i el Pantà
en terra i pedres de la Mola
i dels Collets del Mas del Molinar.

Cab al barranc de'n Ferri tota la que sobrare
del Cingle de Sant Jaume per avall,
cab al Mas d'Antolino que n'hi falte
i per les Serralles cab a la Canal.

Quan acabara això i ho tinguera tot pla,
me posaria als Prats i cavaria
lo Tossal Gros, Pinar Eslissent, l'Ombria,
la terra a cops d'eixada, la pedra a cops de mall.

Los Mollons. Les Roques

Faré correr la terra perquè me'n sobrarà
per tot lo Clot, Salzes i Avellaners.
Con ben segur que me'n sobrarà més,
l'escamparé per les Planes i el Prat.

Tiraré per amunt cavant i xafant pedra
pel Mas del Frare, Raconenc i Caldú.
Dels pins que arrancaré faré rimera
i els plantaré després de un en un.

Al Mas de Gasparet descansaré
i emprendre els Marrocals i les Moletes
i en quatre tapassades estaré a Encanader
i quedaran tapades Vall Maria i les Feixes.

Només me quedaran al mig del terme,
la Vila i les Roques del Masmut,
en la Vila i les Roques ja no puc,
i tal com tos ho dic me podeu creure:
Que no hi ha cap eixada
que puguere aplanar
Vila tant ben plantada,
ni mall per a picar
Roca de tanta alçada.

(1984)

«Tontades»

Tot això que hai escrit,
romanços i paraules i paraules,
no sé si té sentit
o només son «tontades».
Alguns ja m'ho han dit:
—En eixes coses no pergues més lo temps,
fes coses de profit
i que donon diners.
Que pel camí que vas pots arribar
com les cigueles a l'estiu
que cantant, cantant
se van morint.
Potser tenen raó,
no ho sé,
peró m'agrade escriure i escriuré,
coses d'aquí i d'allà,
coses d'abans i d'ara
i coses de demà.
I és que encara
s'ha escrit poc de la terra
i dels que la treballen.
De la gent de la serra,
de per eixes muntanyes
molt poc se n'ha parlat.
De sembrar, segar i batre
val més que en parlem ara

que no ho hem oblidat
i alguns encara en saben.
Jo ja sé que em direu
que d'algunes faenes
més val que no en parlem,
que lo netejar sèquies,
lo cremar formiguers,
lo plegar serves,
ja no ho farem mai més,
que són coses tant velles
com l'enrastrar bajoques
i l'anar a collir cards.
Jo crec que d'eixes coses
mo n'hem d'enrecordar
perque són coses nostres
que molts les hem tocat.
Hi ha molta gent al poble,
molts dels que avui vivim,
que hem plegat fem a almostes,
collit herba als conills,
hem llaurat per les costes
i hem segat blat roïn
i hem batut per la palla
en dos mules i un trill,
en trill de pedrenyera
i hem agranat a l'era
en botges i raspalls
i per eixos bancals
hem guardat los corders.
I de tot lo que hem fet,
per a bé o per a mal,
no mo n'avergomeryim
ni mos penarà mai.

(1984)

POEMES DE MORT

Eixe remolí, voltant, voltant

Un remolí d'idees m'obri el cap.
Es un remolí blau
que va girant, girant sense parar,
a camins poc a poc, lentament,
a vegades vertiginosament
voltant, voltant, voltant.

Té tres remolinets pel seu costat,
tots van al mateix ritme:
volten, giren, se fugen, s'arrimen,
tots dins del meu cap.
No es trenquen ni se'n ixen:
a dins, sense parar, voltant, girant.

Un arbre sec, una branca trencada
damunt d'una roca pelada.
A les branques més altes
sis moixons esplugant-se les ales.
Sis moixons pels secalls.
Davall de l'arbre, ple de buscalls
i unes gotes de sang.
I els remolins girant, girant.

Baixe un gos vora de riu avall,
sec i brut de fang.
Lo riu és negre, lo gos blanc.

I els remolins m'onplin lo cap
girant, girant.

Lo remolí més gros s'estire,
s'allargue, s'aprime,
se fa més i més llarg,
com un fil-ferro negre i verd.

(1983)

No res més per a mi

La roca baixa pel pedregal avall,
és grossa, redona i brinque i bote,
arrenque les savines i ginebres que trobe per davant.
A una carrasca grossa li pele mitja soca.
Brinque i rebrinque per damunt del cascall.

Jo la miro i l'espero al sòl de la costa,
ella baixa enfurida, me passe per la vora i tire per avall.

No res, no res més per a mi.

.....

Un brogit de rellampecs i pedra
fa tremolar les carrasques i pins del pinar.
Al cingles i barrancs los trons retronen,
per las picosses altes brame la tempestat.

Espero el rellampec, la flamerada, lo tro sec
i descarregue al pi i no al meu cap.

No res, no res més per a mi.

.....

Ha eixit lo riu i per la gran riada, per les vores
baixen pedres i roques i branques i fang.
S'emporte les jonqueres, les sargues i les bogues.

Jo m'atanso i no gosó posar-me al remolí
i passen les argiles, les roges i les grogues
i les aigües no em volen portar al mar
i quedo per les vores.

No res, no res més per a mi.

.....
Lo cingle, lo cingle està allà dalt,
no cal més que eprendre la costa per amunt,
passar per la relleixa i arribar.

I estic damunt lo cingle blanc i roig
i miro la costa, barranc i pedregal
i miro per amunt lo cel immens
i a la punta més alta me quedo assossegat.

Penso que ni el riu ni la roca
ni el cingle ni la gran tempestat
volen saber de mi,
ni se n'han adonat
que estic aquí
a la més terrible soledat.

No res, no res més per a mi.

(1983)

A la lluna clara

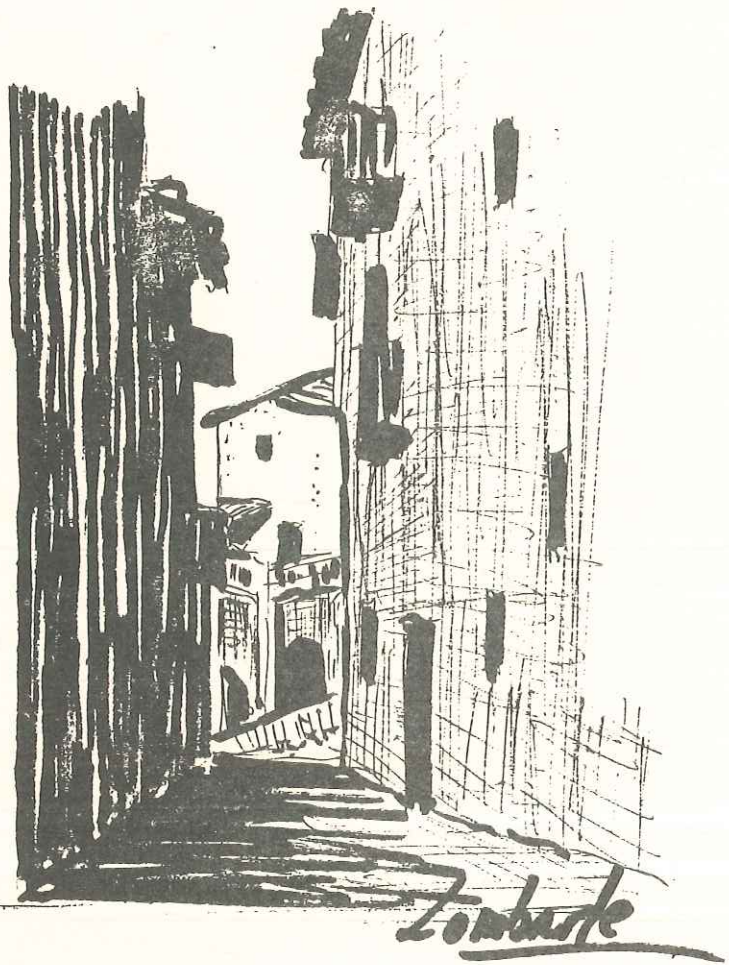
Nits de lluna clara pels carrers estrets,
cel blau, casi gris
i d'estrelles ple.
Ombres negres a la calçada.
De lluna vella claror blanca.

Ombres de balcons, ràfecs i teules.
Los llençols van i venen
estesos als balcons florits
al ventet gelat d'una nit.

Ni un ànima.
Un gos en la coa entre cames
baixe per la costa.
Callades les campanes,
s'alce la torre al cel mig blanca, mig negra.
Als nius les gralles.
I les pedres gelades.

Per damunt la Vila
passen les ànimes dels pena-rogins,
que cada nit tornen
anyorats del poble.

De la Vila tota
puge al cel un fumet:
Llenya d'olivera, branques de pi,
tanys de ginebre.

Lo Forn

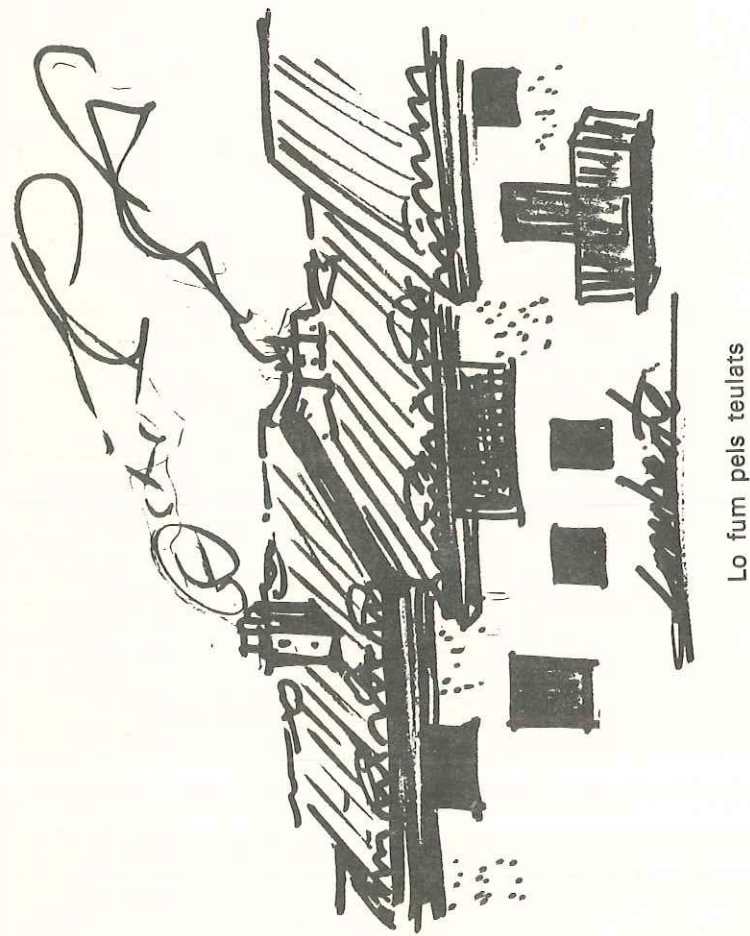
Tots los pena-rogin
per damunt dels teulats
tornen cada nit.

Los que van morir per l'espasa mora
i els moros matats per la creu cristiana.
Los morts per la pesta.
Los vellets i els jóvens
tornen cada nit.
Los esperits dels vius
que estan lluny d'ací,
que a terres estranyes
no poden dormir,
volen tots per damunt dels teulats
com les onetes quan venen al maig.

I abans d'eixir el sol,
quan clarege el dia,
s'entornen los morts
i els esperits dels vius que estan lluny.
Los morts al fossar
i els vius desterrats
a la terra estranya.
La Vila se desperte a poc a poc
i de cada foc
ix un fumet de llenya d'olivera,
de pi i de ginebre.
Los topins al foc.
Escudellen sopes les mares del poble.

Descansen los morts
i viuen los vius tot lo dia.
I demà a la nit
tornaran los morts
mentre los vius dormen.

(1984)

Lo fum pels teulats

Tu i jo sols

Lo que haigue de ser,
amiga mort,
lo meu dia rader
avisa-me'l en temps, si pots.

Que mos quedarem sols,
sols tu i jo.
Que no m'ha agradat mai
fer davant de dengú
cosa trascendental.

Si fore al mes de maig,
a l'ombra d'un om
al fondo d'un barranc.
I si fore a ple estiu,
prop de font fresca
o a la vora del riu.
I si ha de ser a l'hivern,
a un receret de sol
i que no hi toco el cerç.

(1983)

Un receret de sol

Per al meu rader dia
jo voldria un recer
que no hi tocare el cerç,
a prop de la fonteta del ribàs
un solet tebiet i un cel ras.

Vull anar-hi sol,
poc a poc, caminant
i deixar-m'hi caure
tot llarg, estirat.
Los ulls de cara al cel,
tot lo cos despullat,
la pell contra la terra
i quedar-me escoltant
l'aigua de la font,
vent al carrascal.

Si passeu prop de mi
no em doneu la mà,
dixeu-me tranquil,
no em voldré eixecar.

Ho vull deixar tot
com m'ho van donar:
L'últim alé a l'aire,
a l'aigua la sang,

los ossos al foc
i per a la terra la carn.
L'aigua i l'aire,
terra i foc queden pagats.

Jo només demano per a mi
que lo meu jaç se quedo tot borrat:
Voldria que em creixeren
als peus dos panicals,
una melca als ronyons,
una argilaga a cada mà,
al mig del pit un agaó,
una roella al cor,
flor roja com la sang,
a la boca un timó,
una ginesta groga al mig del cap
i entre mig de les cames un romer.

Rastre no deixaré,
rastre no vull deixar:
Los ossos per al foc,
la cendra pels bancals.
Ni rastre del meu pas,
ni rastre ni senyal.
I tot quedarà igual
per a sempre més mai.

(1983)

La Ronda

Tres mosos van rondant, carrer del vent,
costa amunt de la Capella van cantant,
un porte la guitarra i va tocant,
lo que cante es lo mosso més valent.

Davall de la Capella, a la foscor,
n'hi ha un atre que els espere allí amagat.
No hi ha dengú al carrer ni a cap balcó.
Ha plogut molt i el carrer està banyat.

De la fosca ix un braç i una navalla,
lo mosso que cantave va ferit.
Cau a'n terra i es pare la rondalla,
no es diu una paraula, ni ai, ni crit.
Un n'hi ha que fuig, l'atre s'espere,
l'atre el punyal lluent li clave al pit.

(1981)

POEMES DE TOT ANAR

Joc de Paraules

Jo tinc un presseguer,
un gos,
un trill,
un bos
i un grill.

Jo tinc una parada,
un rec,
un bou,
un cep
i un ou.

I una mula castanya,
un boc,
un all,
un moc
i un gall.

Jo tinc una olivera,
un sac,
un riu,
un gat
i un niu.

I un parell d'espardenyes,
un solc,
un llam,
un pam
i un glop.

I tinc un ameler,
un duc,
un pas,
un ruc
i un mas.
I tinc la llum del sol,
la nit,
la mà,
lo llit
i el gra.
Ella té una figuera,
un rascle,
un moble,
un mascle,
un poble.
Un bancal a l'Aigüera,
la roba,
la mula,
la dula,
la cova.
I té un bancal de vinya,
la cama,
la bossa,
la gossa,
la rama.
Un bon feixet de llenya,
la tinya,
la troca,
la vinya,
la roca.
I té cent ovelles
i llana i esquelles
i ...bones mamelles.
Jo tinc un pi rojal
i la llum

i el fum
i res més.
Tinc la lluna nova
vuit dies al mes,
molt poqueta roba
i res més.
Tinc per menjar
un poquet de pa
i poc més.
Los dies de festa
que no es pot fer res,
tinc la llum del sol,
la flor de ginesta
i la dels romers.
Me'n vaig al Solà
a fer un feix de llenya,
per a caminar porto un soc
i una espadenya.
Tinc per a sopar
una olleta al foc,
un suquet de vitme
i un caldo de canya,
Tinc bona jaçana
si me'n vaig al llit,
davall sac de palla
ben tou i mollit,
damunt la borrassa
i per a coixí
un tronc de carrasca.
Ben acorruat
s'està ben calent
en lo cap tapat
mentre bufe el vent.
I a la matinada,
si és menester,

vaig a la finestra
a pixar al carrer.
I abans d'esmorzar
per a fer de cos,
vaig a l'olivar
damunt d'un tarrós

(1983)

Lo casori

A'n eixos dos xiquets los haurem de casar.
Ací venim jo i esta dona
per a parlar d'això i com ho hem d'arreglar.
Natres no som de casa bona
i vates teniu més que donar.
Vatres només teniu que xic i xica,
natres sis fills tenim.
Vatres sempre heu segut de casa rica,
natres treballa que treballa i no n'eixim.

Los xics se volen, ja ho sabem,
se volen posar sols i faran bé,
així que entre tots natres los ajudarem.
Vatres fareu lo que pugueu, natres tamé.

De casa per a viure no ne'ls faltarà
que els donarem la nostra del Castell;
i un corral a les Rodes per a posar el bestiar.
Això per a la xica. Mireu que li doneu a'n ell.

La mula aparellada al xic li donarem:
carrejadors, banastos i argadells,
albarda, sària i feltre per a poder llaurar.
I de coses de casa no n'hi han de faltar:
barcella, almud, romana, una criva, un arer,
dos forques, una pala i un cartó femater.

Tot lo que haigue de tindre un llaurador, tindrà
Tant com podrem farem pel nostre fill:
li donarem tamé la polligana, un aladre i un trill.

Si li doneu lo trill, no li doneu lo vell,
que fa més de vint anys que ja bateu en ell.
Doneu-li lo nou que tos va fer,
l'hivern passat o l'atre, lo fuster.

Forra la xica no se n'ha d'anar:
Un llit, sis llençols, dos mantenes morellanes,

La Plaça de Dalt. L'atre cantó

cobertor, madalap i dos borrasses,
tres coixineres i roba de mudar.
Dotze plats, dotze culleres i sis tasses,
dos jocs de taula, roba de tot anar.
La caixa que se iaia li donà.
Cassoles, calderes i les llaces,
cadires i taula i manils de pastar.

Tindran tot lo de casa, per lo que estem veén,
i tot lo necessari per a treballar,
peró aquí dengú parle de terra ni bestiar.
I si no sembren ni seguen ni baten, malament.

Al xic li donarem les Planes i l'Aigüera,
a la xica doneu-li l'Olivar i la Travessera,
i així tindran oli i pa per anar fent.
Tamé li donarem l'hort a la Perdiguera
i un tros de vinya als Tolls
i tot lo que tenim a la Buitrera
i el pinar dels Mollons.

Natres los donarem onze primales,
deu corders i un mardà.
Tu que en tens los dones dos segalles
i aquella porcelleta per a fer-la criar.

I vates les dones poseu-los una lloca
i ous tindran si els ponen les gallines
i els néts que tindrem minjaran truita
i de l'hort tota classe de fruita
i escudelles de lleit de les ovelles
i mel de les abelles
dels eixams que farem
i així mos creixeran forts i valents.

(1982)

Lo riu Tastavins

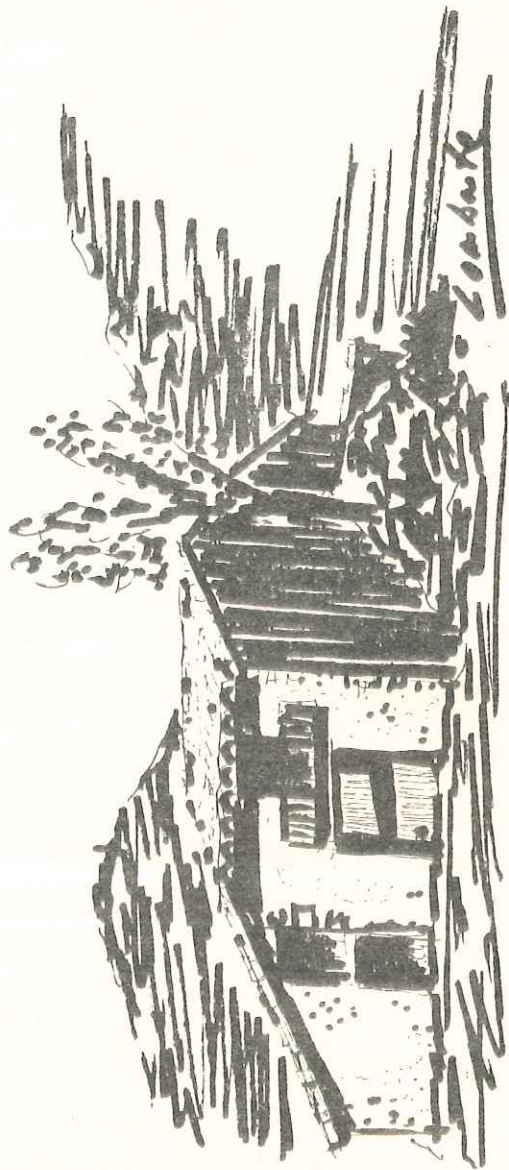
Neix a la muntanya,
baixe fent camins
cab al Matarranya,
lo riu Tastavins.

Va regant les hortes,
va movent molins,
va fent moltes voltes
lo riu Tastavins.

Veu créixer les vinyes
olivars adins.
Ha vist guerres, ha vist rinyes
lo riu Tastavins.

Les pampes dorades
tapen los raïms
de vinyes regades
pel riu Tastavins.

Raïm negre i ros tenim,
moscatell, garnatxa, macabeu.
Lo que no llaure no beu,
diuen pel Tastavins.

Lo Mas de Gironi

Podar, llaurar, cavar, veremar.
Per a beure vi
s'ha de treballar,
diuen pel Tastavins.

Los de Pena-roja que sort que tenim.
Abans de veremar
lo riu taste-vins.

(1982)

La Valleta de les Figueres

Pujant per la vall de les Figueres
tenim un melonar
i un cirer que mos fa unes cireres
roges com la sang, dolces com la mel.

Ella té uns ulls com a olives negres,
com grans de raïm.
I una cabellera rossa com lo blat.
Ella és ma vida:
Mel, oli, vi i pa.

(1981)

Herbetes del barranquet

Les flors del barranquet humit
estan obertes.
Cada any ne fan lo mateix fet
per a Pasqua.
Cap any han dixat de florir,
mai.
Ai, flors del barranquet i de l'ombria,
encara que gelo a l'hivern,
per poc que ploquere a l'abril,
floriran al barranquet humit
les herbetes de sempre.

(1982)

A Fira de Mont-roig

A Fira de Mont-roig hi portarem
sis porcellets complits
i vint ovelles,
lo ruc que la burra n'ha parit
i les dos mules velles.

Si tenim sort i es paguen a bon preu,
farem quinze cents duros:
Quoranta per porcell,
cinc cents del burro,
set cents sixanta del parell.

I les pobres ovelles
no sé si les vendrem.
Aquí sí que perdrem
los bous i les esquelles.

(1981)

Anirem a Morella

A Morella anirem
al temps de les cireres,
ne farem dos banastos ben plens
i dos bones cistelles.

Eixirem a punteta de dia,
i en pujar per la Costa d'Herbers
ja estarà el sol estés
i voràs quina vista:

La Mestra i els Ports de Beseit,
la Tossa, les Coves, la Mola
i'l Tossal del Rei.
Lluny los Ports Nevats
blanquejant de neu.

De torre Miró
ja és tot costa avall.
Quins masos que hi ha!!
I quina verdor!!

Hi ha lo Mas del Prat
i'l d'Estret de Portes.
Voràs quins bancals i quin blat,
i ramats de bous per les moles.

La Llotja

Morella està a baix,
damunt del collet lo Castell.
Diu que el van fer els moros
i hi va viure un Rei.

S'han fet moltes guerres
per eixes muntanyes,
i per Coratxà i Castell de Cabres,
los Moros i natres,
per totes les serres
Carlistes i els atres.

Quan arribarem
fermaren la mula,
descarregarem
davall les arcades
i vendrem cireres
a les morellanes.

De lo que farem
hem de comprar mantes
i una sària nova,
sis o set esquelles
i un parell d'avarques.

I si fem pocs diners
que mo'n dono ta mare
que ne té de guardats
dels pollastres.

(1981)

Lo que jo conec

Conec les herbes del ribàs
la melca, l'agaó,
lo romer i el timó,
les motes de fenàs

La cascaula, el morró,
la porrassa, el donzell,
l'argilaga, el crespell,
ginesta i ariçó,
la ruda, lo fuell.

Lo blet, la corrotjola,
la jonça, la niella,
cogula, panissola.
L'herbeta de perdiu i la roella.

Lo card, lo panical,
l'arç i la gavernera,
la botja, l'espinal,
lo gram i herba pucera.

Conec los joncs del riu,
lo te i'l poliòl,
les llepalasses i l'espígol,
les bogues i'l server.
Lo boix i'l corrunyer,
lo fonoll i la brolla.

Moixons i moixonets conec.
La merla del bec groc,
la polleta de riu, lo pit-roget,
lo tord i el pinyarot,
la griva i el reiet,
la garsa i'l pigot.

Conec racons i raconets.
Les pedres del camí em coneixen,
i les herbes que creixen
pels rius i els barranquets.

Les velles carrasques del solà
los roures ressecs de les ombries.
Los verds pins del pinar.
Ginebres i savines.

Conec fontetes i aiguamolls,
tolls i bassetes.
Pujadors i colls,
arrimadors i coves i covetes.

I com jo les conec,
elles a mi em coneixen.

(1984)

La burreta

Corre, corre la burreta
triscant caminet avant.
Corre com les xiques mosses
quan van a llavar al Barranc.

Porte les orelles altes,
porte la coa penjant,
una creu a la creuera,
porte cabestre i ramal.

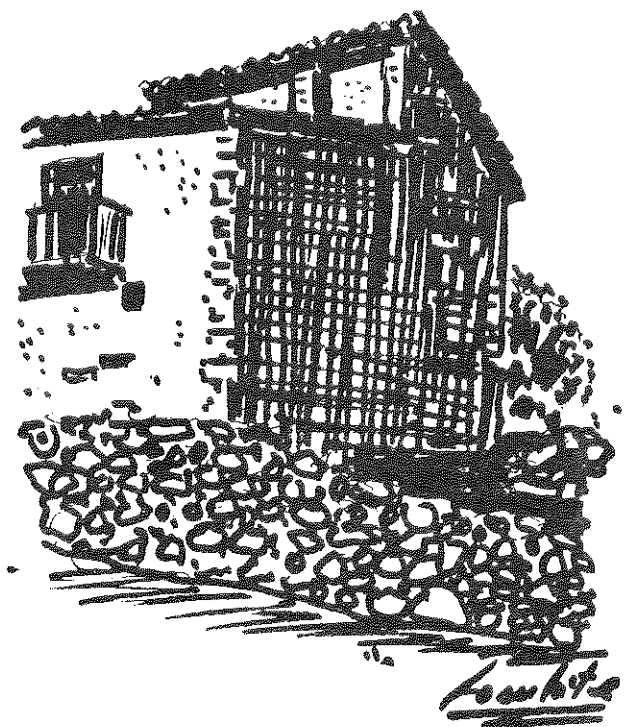
La burreta té els ulls negres,
l'anca redona, el pit blanc.
Té les potetes molt dretes
i està panxa per avall.

De cara a l'hort no té pressa,
no té ganes de llaurar.
De cara al ribàs pasture.
De cara a casa se'n va.

Porte dos potes ferrades,
les dos potes de davant.
Porte l'albarda i la sària
i a l'amo que va a cavall.

Té poques ganes de córrer,
té ganes d'estar al corral.
Té catorze anys la burreta
i tots los que va mamar.

Es burra de poca vida,
minge palla, minge aufals.
Li agrade més la civada
que anar a llaurar als Fontanals.

Lo Mas de Victorià

Es burra molt temorica,
lo reguer no vol passar.
S'estime més passar el dia
en una garba d'aufals.

Quan se faigue massa vella
jo no sé com ho farem
per a llaurar-mos la vinya,
per a treure-mos lo fem.

Té tant de coneiximent
que coneix a les persones.
Fuig de la Guàrdia Civil
i al Menescal no el pot vore.

De jove va tindre un fill,
mala bèstia li va eixir,
gos, git i mossegador.
La mare que el va parir!!

No va voler tindre'n més
i va fer vida de monja,
que per a'n aquells viatges
no calie gran alforja.

Pobra burra i pobre l'amo,
pobra terra que treballen,
pobres dels que s'ho creuran
i pobres dels que s'enfaden.

(1983)

Pastoreta

Pastoreta, pastoreta
de corders i cabrits blancs,
te'n vas en la cistelleta
pels camins i pels bancals.

Portes una trena llarga,
portes devantal brodat,
portes faldetes de sarga.
I què portes mes avall?

Portes bruseteta de seda,
i el botó desbotonat.
I davall de la bruseteta
jo no sé que deus portar.
Què deus portar pastoreta,
perquè a mi m'agrada tant?

(1983)

Bona mossa

Una masovera
tenie el cul gros
com una pastera,
gros tenie el cos
la bona donzella.
Bon braç, bona cuixa
i bona mamella.

(1981)

Lo Cap de Vila. Carrer del Castell

Que les garses no son perdius

Davall del teulat
fan los nius les oronetes
i als bancals de blat,
prop dels rius
les gualles. A fer punyetes!!

Les garses als faigs,
que no són perdius,
que si els fan al maig
i plou,
no quede pollat
ni un ou.

(1981)

Camí del Maset

Ja has albardat la burra.
A'n un cornijol lo cavegó i l'eixada.
A l'atre cornijol lo saquet del dinar,
mig pa i un tros de cansalada
i un grapadet d'anous per a berenar.

No't dioxos la llaor dels fesols ni de les bledes,
ni la clau del maset, que no podràs entrar.

La burra va davant
i tu detràs en la mà a la bujaca,
per l'empedrada avall, camí del Vila-Sans.

—Xeic, a on tires?

—Vaig ací dellà

a reure aquell ribàs, damunt la vinya.

—I tu, vas cab als Tolls?

—No, m'arribaré al maset

a fer quatre fesols.

—No són molt primerencs?

Que no't se gèlon.

—Allà es molt recerós,

vage, no ho crec.

—Au avant. Que et creixquen de valent.

—Avant, avant xiquet.

La burra va davant
i menge fenàs al ribasset.
Li puges a cavall
al cap de la paret.
I xino-xano, tu i la burra,
camí del Vila-Sans cab al maset.

(1984)

La gent forta i valenta

La gent llauradora
és forta i valenta,
és emprenedora,
de molta corpenta.

Jo, mal llaurador,
ni valent ni fort,
no he tingut mai sort,
força ni valor.

però si que tinc,
i no està bé el dir-ho,
un gran esperit
que cuido i estimo.

Si no sóc capaç
d'eixecar molt pes,
si no puc fer res
per força de braç,
puc eixecar a pols
pesades idees
i encendre les tees
de l'esperit de molts.

Puc ferir i matar
en una mà sola

i sense pistola
puc assassinar.

Un llepis que escrigue
i un tros de paper
i jo podré fer
sigue lo que sigue.

Puc fer del gris blau,
del blanc puc fer negre,
serra del barranc,
roure del ginebre.

Del valent covard,
del parlador mut,
del llarg puc fer curt,
del famolenc fart.

Puc fer viure el mort
i eixecar el caigut,
puc fer caure el dret,
eixamplar l'estret,
convéncer al toçut.

Tot això puc fer
del racó del foc.
Puc fer molt o poc
sense eixir al carrer.

(1984)

Lo Guinyot

Xeics, voleu fer un guinyot?
Vols dir que l'hem de fer?
Juguem-mos lo café.
Qui juguem?
Jugarem este i jo.
Tu aniràs en aquell.

Xeica, porta les cartes!
Veigueu qui done.
Dona-les tu mateix,
però dona-les bones.

Trumfo copes.
Bones són. Xeic com pesen.
Tu ixes. Veigues.
Mato. Què t'apareix?
Malament, si carregues.
Meua. roba
que la de dalt és bona.
Vint de bastos.
Tu pagaràs los gastos.
Del vint.
No mato.
Una espasa.
Ne tinc.
Tot palla.

No la vull, per a vatros.
Roba, xeic, no t'encantos.
Un oret, lo cavall.
No li puc. Bastos.
Carrego que va nostra.
La radera. La sota.
Deu tantets.
Quedeu-to'ls.
Arrastro.
Eixe tres ja tremole.
No li puc. Lo basto.
Hi torno, ja vindreu.
Va teu.
Jo fallo.
Eixa i eixa i les deu.

Si vens de rei l'obligues
i quan torne carrego i tu la sota,
aquell que no li pot,
tu tires lo cavall
i totes nostres.

Així com hem quedat,
no mo n'haurem anat?
Quoranta dos natres,
dotze en lo vint,
no sé com n'hem fet tantes?
I vatres trenta vuit.

Qui done? Jo en lo tres.
Au veigues, dona bé.
Davall espases.

Un trumfet.
La sota, tres puntets.

Jo bastos.
Tinc lo tres, mato.

Ja en tenim prou:
trenta vuit, quoranta vuit,
quoranta nou,
cinquanta i cinquanta una.

No ixques mai de trumfo, home.
Una brisca i que màton.

La primera p'als xics
que no s'enfàdon

(1984)

POEMES DE L'ESPERIT

A dies

A dies
l'aire que respire no és de gel,
no talle com un vidre.

A dies
lo cel està més clar i més blau,
l'airet més suau.

A dies
lo mar està tranquil i pla
i si allargues la mà,
a dies,
trobes més mans amigues.

A dies,
al bancal les espigues
estan plenes de gra.

A dies
lo son és més dorat que mai.

A dies,
l'aigua del riu baixa cantant,
no més a dies.

I és que Déu t'ha mirat
i la claror de Déu damunt de tu
tot t'ho fa més fàcil i més pla.
No són tant fortes les costes amunt,
ni tant penjades les costes avall.

I penses que la gent és molt més bona
i és que tu eres molt més bo
en la gent de ta vora,
i és que a tots tos arribe eixa claror.

Déu meu, Déu meu,
de tant en tant
mireu,
i la vostra mirada
farà el camí més pla
per esta terra nostra.

(1982)

Natres

Que som, que si no som.
Que de la part d'aquí,
que de la d'allà.
Mos volen per a amics?
Qué mos volen donar?
Mos volen ajudar?

Com volen que parlem?
Que parlem com vullguem,
a'n ells los és igual.
I que no mos moguem,
que no mos cal pensar,
pensar ja pensen ells.

Lo de escriure i llegir
més val dixar-ho estar.
Que no mos cal patir
que ja mos ho diran.
I si no diuen res
que anem tirant igual.

Que això que aquí parlem
si no ix d'aquí més val.
I si eixim, quan ixquem,
ja parlarem com cal.
Llegirem i escriurem

que mo n'ensenyaran.
I que els nostres drapets
que natres mols llavem,
que no els cal ensenyar.

Vivim aquí a on vivim,
parlem lo que parlem,
i que no hi ha remei,
reliques del passat.
que si no hi pensem massa
ho anirem oblidant.
Que són coses antigues
que ja aniran passant.
I que arribarà dia,
d'aquí a quatre cents anys
que això que ara parlem
ja estarà superat.

I diran los més vells
que parlaven abans
una llengua molt vella,
de fa més de mil anys.
Que no es podie escriure,
només per a parlar.
Que no es podie escriure,
que ho tenien vedat
i si algú l'escrivia
estave mal mirat.

(1983)

Lo rellotge de la torre

Lo rellotge de la nostra torre
cante les hores de tots los veïns.
Una detràs d'un atra les campanes
les van cantant de dia i de nit.

La campana grossa per a les hores,
la nenuda les mitges i els quarts,
la grossa les toque greus i fortes
que se sent de les Planes i dels Fontanals.

Eixes campanes coneixen la vida
de tots i per cadascú toquen
les hores de la vida de manera
que cadascú les sent com les escolte.

Passen volant les hores per a'n uns,
les hores són eternes per a uns atres.
Uns: I com passen les hores!!
Atres: Quines hores més llargues!!

Tong, tong, tong, tong, les quatre.
Nang, nang, nang, tres quarts per a les cinc.
Trenquen l'airet gelat les dos campanes
i un home cansat volte pel llit.

Toquen les set a la torre i ja se'n van
a la faena, per l'empedrada avall,
dos hòmens i una mula del ramal.

A la campana grossa les deu toquen
i el sol corre ja pel mig del cel
i quatre nugolets la garbinada porte.

A la torre les dotze campanades
i per les xumeneres puge el fum,
un fumet de guisado i de recapte.

Rellotge de la torre, quantes vides,
quantes hores de les vides has tocat
de nit i de dia: Tang, tang, tang!!

(1983)

La Vila i el Campanar

Ur arbre sec

Arbre solitari al collet
quants cimats t'han tallat?
Quanta llenya t'han fet?
Quants cops de destrai t'han donat?

T'han dixat despullat i sec.
Te puge la saba
pel tronc poc a poc,
cansada.

Arribarà a vivificar
a la branca?
Tornaràs a florir
per a Pasqua,
faràs ombra a l'estiu?

Seràs llenya a l'hivern.
No't tallaran la rama,
cauràs per la soca
a cops de destrai.

I a la primavera
nous gits naixeran
del pobre arbre sec
que damunt del collet
a viscut.

(1983)

Eixe aire fresquet

Respirem l'aire fresc entre les oliveres,
aire fresc de mil anys de passar
per les puntes nevades i bancals de bon blat,
pels barranquets humits i colletets ressecs,
per eixes muntanyes tan dures i tan blaves,
per eixes oliveres plantades al cap de la paret,
negres tota la nit i de dia tant clares.

Lo Cap de Vila. Tocant al Castell

Negres i aspres oliveres, a on teniu l'oli?
L'oli d'or, l'oli d'or del cresol,
l'oli d'or que rage dels cofins?
D'on traeu tanta finor, aspres oliveres?
Del cap de la paret o del racó,
d'entre vinyes, raïm negre, raïm ros.
D'entre amelers blanquets com a llençols, al març.
Pel cap de les parets, pels racons i pel mig del bancal.

Respirem fort lo vent gelat entre les oliveres
que per cents i cents d'anys enters
estan plantades per eixos bancals.

(1984)

La vella noguera

A ribàs de baix hi ha una noguera.
Deu de tindre molts anys.
Té una tronca molt grossa i molt dreta.
I al bancal de baix,
al bancal de l'aigüera,
mai s'hi crie res de l'arraïlamenta.
Té un cimals tant grossos com lo cos d'un home.
I a l'estiu fa una ombra tant frescall!
Quantes migdiades hi tenim dormides!!

Un dia d'hivern
van vindre quatre hòmens
en destrals i càvecs,
tronçadors i eixades.
La van mirar bé,
la soca, els cimals,
i van vore com podrie caure;
de costat, per avall?
I li van fer un clot per tota la volta.
Dels cinc arraïls que tenie
n'hi van tallar dos de seguida,
al tercer arraïl, que ere gros i pla que anave,
li van tremolar les branques més altes
i un cimilot prim va trencar.
Quan li van tallar los dos arraïls que quedaven
se va entregar, va croixir

i no va caure
del fondo, molt fondo, que tenie el nap.
Eixades i càvecs van cavar.
Una terra negra i podrida
de fulles, branques i buscalls
l'abrigave.
Los quatre que cavaven van suar.
La pobra noguera
anave croixint, anave baixant.
Va véncer la soca,
Una terregada molt gran va eixecar,
van trencar els cimals al bancal de baix
i va quedar estesa la vella noguera
al mig del bancal.

(1982)

Los xops del riu

Riu amunt, com qui va al Reine,
a l'esquerra del riu,
vaig plantar cinc xops
i els cinc van créixer,
de cinc puntes
de xop vell i negre.

A cap dels anys
s'han fet grans i grossos
i quan vaig a vore'ls
no sé si em coneixen.

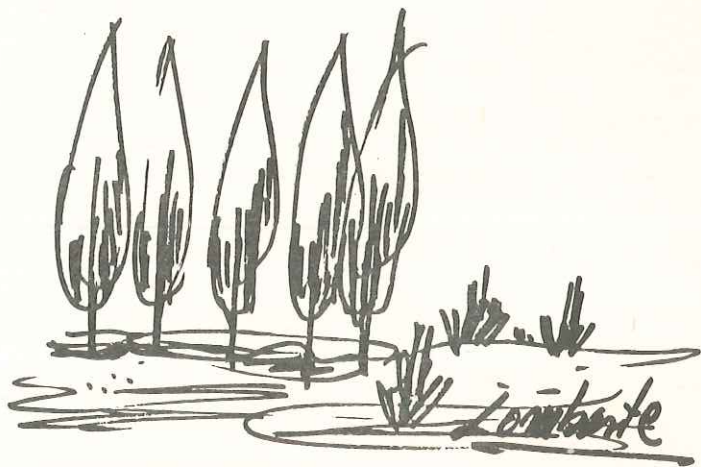
Ben arraïlats
al costat del riu
beuen l'aigua fresca del toll del costat.
Tenen a la soca
molts joncs i fenàs.

A la punta més alta
hi fa el niu una garsa.

A l'octubre grocs,
a l'hivern ressecs,
verds al juliol.

Desset anys tenia
quan los vaig plantar.
I ja fa trenta anys.
I els meus xops del riu
tiren per amunt
i jo per avall.

(1984)

Los Xops del Riu

Lo nostre Riu

Lo nostre Riu baixa, gire i volte
i tire per avall.

Fontetes, xumadors i ullals
l'alimenten

i totes eixes aigües ell s'emporte
per gleres, graveres, estrets i roquissalls.

Lo nostre Riu es vell i bé ha complit
baixant l'aigua mils d'anys.

Les grans tamborinades, les fortes tapassades ha abastat.

Ha baixat enfurit

i molts estius sec, eixut, esgotat.

Mort per les blanques gleres, per damunt,
fresc i humit per davall.

Hem d'aprendre del Riu, tot ho arplegue:

L'aigua dels ullals lo vivifique

i un poquet més avall s'hi fique

la de les Coves, eixa ve del Reine.

A davall los Orons està la Canaleta que l'espere

i a les tres-centes pases

Barranc del Coll agarre.

Jeroni, Toni Gil i Victorià

i passe pel Pantà.

Totes juntes porte totes les aigües

i totes diferents,

fortes, blanes, les fredes, les calentes.

I totes barrejades ja no són moltes aigües,

una aigua sola és per al que regue,

per a l'home que beu i la dona que llave;

una aigua sola per al molí que mol,

per al peix que s'esmuny pel toll i nade.

Passe el Riu pel Molí i volten les moles,

regue els horts i el Barranc dels Mollons li done forces.

i tire per avall i cau al Toll d'Hipòlit,

entre pel goleró, fa un remolí

i volte i torne a eixir.

Va baixant lo Riu i en trobe un atre.

Són aigües forasteres?

De fora venen però són germanes,

són aigües del Sargar i de més amunt, aigües molt fresques

són aigües valencianes.

Juntes passen lo Pont i parlen,

parlen perquè s'entrenen,

sempre han parlat igual i hi parlaran,

de la font i de l'ullal quan van nàixer

i per horts, bancals de vinya i olivars

camí d'Amposta al mar,

al mar que tamé l'entendran, parle com elles.

Per Capelleta juntes, passats los Estretons,

s'amaguen a les gleres

i quan passen pels Tolls

coneixen les primeres oliveres.

De les Planes s'aparten, reguen horts,

banyen lo terme de Mont-roig

i contentes i fresques

arriben a la Mare de Déu de la Font

i descansen al Toll de Sant Joan.
I la Mare de Déu que els donarie? No té res, no té hort.

I done lo millor que a un riu li pot donar:
Més aigua per a beure i regar.

Lo Riu pren força. Aigua divina.
I mol al Molí Nou.
I pa blanc faran de la fina farina
les pena-roginés de la Vila,
si mou lo Molí l'aigua de la Font.

Ai Riu nostre que te'n vas
i no te n'has d'anar sol,
un atre Riu, pot ser més gros,
t'espere que et vol acompanyar
pe' l'Aragó,
Catalunya i el Mar.

Aigües de la Canal, dels Prats,
de Cingles, feixes, fonts,
de moles i barrancs.
Es aigua de mig terme que ha baixat
a esperar-te tranquila al Pont del Gord.

Aigües nostres, avant!!
Naixcudes a les Moles i Morrandes,
als cingles i als pinars,
parleu de nostres terres i muntanyes
i quan parleu, parleu com natures
que tots tos entendran;
per tot lo Tastavins, pel Matarranya,
pel gran pare el Riu Ebre que va al Mar.
Son aigües de terra de muntanya
i anireu a regar

terra fina, terra ampla i plana.
Regareu tarongers, pereres i arrossars.
Trobareu —aigües nostres— atres aigües
que parlen diferent,
que no parlen com natures
i juntes aprendreu noves paraules
i juntes regareu.
Pel mig d'horta i fruiters arribareu
a l'ample Mar que sap totes les parles,
al nostre Mar blau i tranquil, hereu
de totes les riqueses i abundàncies,
de totes les cultures i sabers,
que els peixos que allí viuen tot ho saben.

Vida i saber del mar ve a les muntanyes
com l'aigua de les serres baixa al Mar.

Nostres aigües, no mos feu quedar mal.
Barreguem-les en aigües castellanés,
en aigües catalanes, en gregues i romanes,
en aigües mores de l'Àfrica immortal,
i voreu com les noves paraules
eren nostres ja fa més de mil anys,
que les gregues, romanes i les mores,
són la raïl i essència,
la llavor, la consciència
de tots los nostres hòmens i les dones.

Voreu com eixe Mar no té frontera:
Damunt lo cel,
davall la terra entera
i m' i mils d'estrels
per flors de primavera.

A fora les fronteres!!
Que les ones del Mar que van i vénen
no es poden aturar
en línies massa estretes,
s'han de deixar passar,
si s'aturen se trenquen
i engolen les barreres
i tornen a onejar.

A fora les fronteres, a fora distincions
de paraules, cultura i pensament,
que com un mar profund i transparent
puguen anar i vindre com les ones, per totes les nacions.

Aigües nostres, porteu-li al Mar enter
la fresca neu desfeta de la serra,
l'aroma del timó, d'espígol i romer,
de la flor de ginesta i esbarzer;
la força vella i sempre nova de la terra.
I no porteu al mar lo que no sigue
la cosa que mereix.

Aigües del nostre Riu que neix
d'aigües fresqués i netes
i poc després de néixer esteu desfetes
als tolls, a les séquies i a les basses,
com tos abraçaran les atres aigües
en la pudor que feu?
Porteu-li al Mar aromes de muntanya,
no li porteu ja més suc de fem.

(1983)

JO i MI

JO fa molts anys que vaig en MI pel món,
no n'estem molt contents d'eixa amistat tan vella,
no estem ben avinguts i fem parella.
No hem tingut mai secrets. Tot per als dos.

Lo JO potser és més fals i més amable,
lo MI és dur i més reservat,
lo JO més tranquil i més estable,
lo MI més fort i més tancat.

JO dono la cara i me presento.
Lo meu MI està detràs parapetat.
JO que voldria ser lo que aparento,
no puc si lo meu MI diu veritat.

JO reconec quan lo MI té raó.
Lo MI es queixe del JO molt assovint,
que diu que JO em dixo portar per MI
i la culpa és del MI que no del JO.

Estem encadenats per secrets infinits,
lo MI ho sap tot del JO, JO d'ell.
Lo JO són sentiments i són la pell.
Lo MI la voluntat, lo pensament, l'esperit.

I si JO ploro, canto, parlo, escric,
és que el MI li dicte al pensament,
per l'imaginació al sentiment,
quan lo MI porte al JO pel seu camí.

Al JO li agrada tindre amics,
lo MI no vol,
vol ser amic del JO sol,
dominar-me els sentits,
lo meu dur pensament,
la meua voluntat, l'enteniment,
l'inconsistent esperit.

(1983)

Infame

No fan mel per als «burros» les abelles.
Per a llengua de gossòs famolencs
no donen la lleit blanca les ovelles,
ni creixen les flor pures i belles
per a jaç de tocinos flatulents.

I tu, immunda criatura, com un ase,
com gos tinyós,
tan lladre.
Com tocino asquerós
a la pròpia inmundícia rebolcant-se.
En tot l'atreviment de l'animal infame,
has provat la mel dolça
de la bresca millor
que per a mi volia, que la guardava jo.
I ta llengua de gos, roja i bavosa
ha tastat la lleit blanca i gustosa
i de la primavera la delicada flor
has embrutat en lo fem agre de la soll.

La mel més dolça,
la lleit més blanca,
la flor i la rosa.
Tot lo que jo tenia i més cuidava
ha segut assaltat,
malmés i degradat.

I jo que no gosava
tastar la mel per no malmetre-la,
ni la lleit de l'ovella,
ni tocar la flor per olorar-la!!
I tu, la immunda bèstia,
ho has fet malbé tot d'una passada,
sense sentit, sense sustància.
Jo he quedat al carrer,
tu has quedat a ma casa.
Peró pobre animal,
si tat se val,
no et servirà de res
i a mi m'has fet molt mal.

Ai cor, pobre cor meu.
Força, força bon Déu
per a sobreviure al sofriment!!
Seny i coneiximent.
Força i coratge!! No em falteu.
Que vull tornar a plantar un roser
que tornarà a florir pel mes d'abril.
I abelles més de mil
que faran nova mel de romer
de timó i de ginesta.
I quan sigue la festa
a les noves ovelles munyiré.

(1983)

Les Roques del Masmut

Dura maça de pedra està clavada,
pesada pena cab al cel creixent,
aspra, roja, imponent,
la Roca del Masmut de pins voltada.

Immòbil al sol, a l'aigua, al vent,
passaran les centúries i les generacions
i com les tradicions
durarà imperturbable eternament.

Redona, grossa, vertical, plantada,
dura, forta i callada,
símbol de la nostra manera de ser:
oberta per llevant, tancada per ponent.

Malcarada i front inaccessible,
s'ha de donar la volta per a poder pujar,
s'ha de saber-hi entrar
i tot serà possible.

Per damunt és redona, ondulada i plana,
verda i suau,
se toque aquell cel blau
i es veuen per baix los pins de la solana.

Les oronetes xillen i revolen,
los corbs planegen
per tot l'ample cel,
les cabretes trotegen
i la Roca està immobilitat.

(1983)

L'olivera grossa

Prop del camí hi havia una olivera,
camí del Vila-Sans, camí d'Herbers,
camí de l'Escresola, partida dels Collets.

Ere vella, més vella que els camins,
grossa, baixos cimals i rames altes,
carregava d'olives menudetes i fartes.

Per davall hi creixien herbetes i timons.
Estava a l'erm, ja dengú la llaurava,
i **damunt** del tapàs arraïlada estava.

Los tordets hi menjaven i dormien.
A'n una punta seca hi va fer un niu
una garsa que va pujar del riu.

Per branques i cimals de més amunt
a les raderies està seca
i al cor del tronc se li fa esca.

La saba no li arribe molt amunt,
per les arrues alguns gits li creixen
en molt poca força i se li esqueixen.

Per a que no es perguere, poc abans de morir,
li van fer uns quants esclops i els van plantar.
Uns van prendre molt bé i es van gelar.

Alguns encara viuen, que van tindre més sort.
Han crescut i han pujat i han fet olives,
la pell llisa, rames llargues, fulles vives.

Se va assecar del tot, fulles i rames.
De soca i arraïl se la van emportar,
que no val per a fusta, només per a cremar.

L'olivera, ja sabeu la que ere,
estave allí a prop del camí.
Es l'Olivera Grossa que vull dir.

(1983)

Voldria saber escriure

Me coste molt escriure
lo que vaig escrivint.
Lo pensament no pare,
les idees són moltes, però costen de dir.

Escriure, per a mi, no és fer córrer la tinta
pel paper,
és lo poder transmetre al qui em vullgue llegir
les idees que em volten per dins del meu servell.
I més que les idees, les emocions sinceres
que em fan viure o morir.

Penso si és egoisme fer córrer les idees
i que pènsen los atres tal com jo puc pensar
i creure que allò que m'emocione
a'n un atre lo pugue emocionar.

Jo no sé si tinc dret a despertar consciències,
quan la meua consciència està mig adormida.
Però quan penso en mi i penso en tots vates
escric i escric. Es com una mania.

Tinc lo cuquet al cap i em poso a escriure
i escric totes les coses com pel cap me passen.
Alguns atres ho escriurien millor

però no poden. Que les coses meues no les saben,
que no més les sé jo.

Quan dic: «Que bufe el cerç»,
quan dic: «Anem a batre»,
penso que fa molt fred
o una calor que ataube.

I ho sé
perque he sentit lo vent per eixes serres
en pam i mig de neu entre les cames.
I de batre, tamé,
hai batut moltes garbes.

Com pot parlar de punxes d'argilaga
qui no ha fet formiguers
i de mel de romer
qui no ha tingut abelles,
ni de carn de corder
qui no ha guardat ovelles?

No sé que donaria per a escriure bé i fi,
però n'hi ha molts que en saben i no saben qué dir.

(1984)

Un nou esperit

Eixe nou esperit
se sent i alene per tot arreu,
és com una força que ompli el pit.
I quan lo pit ja no pot abondar
ix a fora i s'escampe per la pell,
pels carrers, per les cases i puge als teulats.
Es un sentiment amagat,
guardat al cor de tots,
que ix del cor i corre per la sang,
venes amunt, venes avall.
I són los amics més amics,
i són los germans més germans,
los rics no tan rics,
los pobres no tant.

(1984)

Parlo per mi i per tots

Jo estic parlant per mi
per a mi i per a tots.
Escric paraules i tothom m'entendrà,
que escric paraules nostres.

Les paraules que escric
vatures m'heu ensenyat,
que no venen de fora
que mos venen de dins.

Són paraules pensades,
no dites perquè sí.
Detràs de cadascuna
hi ha un sentiment i un crit,
un amor o una llàgrima,
un odi o un desig.
No són paraules vanes.
Ixen de les entranyes
i són dolces o amargues
o són fortes o amables,
que són com un ressò
de cordes de guitarra,
riallera la prima,
fondo i trist lo bordó.
Cada corda té un to
i una veu cada fibra.

I és que parlo per mi
però parlo per tots:
Pels que volen cridar i tenen temor
i no volen dir res.
Pels que tenen vergonya dels demés.
Per los que les paraules les ofeguen en vi.
Pels que no ho saben dir.
Pels que pensen que les coses de pes
s'han de quedar al pit.
Pels que pensen que parlar de l'esperit
ja no val per a res,
que per a ser com cal
s'ha de parlar de finques i diners.

Jo crec que encara val
parlar dels sentiments
i que són les paraules, escrites o parlades,
eines del pensament.

Que vòlon les idees,
les paraules al vent.
Que s'òbriguen los pits,
que s'alçon plors i crits,
que pújon los esperits al firmament.

(1983)

No tots los que sembren baten

Dos mules per davant, pel solc,
una a cada punta de jou.
Un home a l'esteva.
I la rella per davall terra.

Mules de molts anys,
mules dos, que no cavalls.
L'home, l'aladre, les mules,
de punta a punta del bancal.

Les dures mans a l'esteva,
los peus a les avarques
pel solc de terra fresca.
Olor de terra banyada
per tota la parada,
pe' l'engreny, de punta a punta de la feixa.

Les mules a poc a poc,
a poc a poc l'home pel solc.
Pel solc de fresca olor
de punta a punta del bancal.

I la llaor de blat
menuda, roja com la terra,
de la terra fresca davall
i de la terra seca damunt.

Seca i resseca com les mans
de l'home agarrat a l'esteva, geperut.

Vell l'home i velles mules,
vella la terra fresca, més vella que el bancal,
més vella que les relles
i més que la llaor de blat.

Ai de les mules i ai de l'home.
Verd lo blat,
verd per tot lo bancal.
Bon blat a la parada, a l'engreny pobre.

I l'home i les dos mules?
I els segadors de llerga falç,
de soqueta gastada,
de camisa suada?
Ai segadors de blat dorat!

.....
I batre, qui batrà?
Ni les mules ni l'home que llaurave
ni els segadors que van segar,
podran batre mai.

I el blat dorat i tant granat
serà pels fills de l'home,
batut per dos cavalls.
Cavalls nous, cavalls jòvens
de prima pota i estorat lo cap.

Ventaran al cerç en noves forques,
i ompliran los graners.
I l'home i les dos mules que llauraven
ja no ho voran mai més.

(1983)

Plou

A fora plou,
ploren les fulles de les vinyes noves,
com ploren les finestres
pels ulls dels vidres de les nostres cases.

A l'ànima no plou
però la banyen les gotes d'aigüalera
de les íntimes nits,
les nits de setembre i lluna vella.
Lluent i ras l'esperit,
com cel d'hivern ras i lluent,
ferit per mils d'estrelles
com a puntes d'agulla al foc roent.

Damunt, la Tossa
com a negra fantasma,
braços oberts a Llevant i Ponent,
cuberta en negra capa.

Tinc al presentiment
l'inquieta espera
d'un millor despertar,
quan lo sol matiner
esbargisque la broma del pinar.

(1984)

Senyals al cel

Mare Terra, Pare Sol,
veïns de l'univers,
germana l'aigua
i germà el vent.
Què més hi ha pel firmament?

Passen volant los núgols,
l'aigua remor constant,
alene el vent
sense parar.

Si s'aturare l'aire
als cristalls del pinar
i l'aigua als tolls dormire,
pararie la terra de girar
i una espurna de sol
caurie al carrascal.
La llum en mil colors se desfarie:
Roges savines,
blaves les vinyes,
roures dorats.

Carrasca vella vestida en flames
verdes i roges espurnejant.
Lo vent no mogue lo núgol blanc,
l'aigua dormida estigue

tranquil·la als tolls lluent.
Carrasca en flames de foc vestida,
groc a la soca, blau a les branques,
espurnes roges a les més altes.
I el roig puge i s'escampe.
Dos celles malves
obrin lo cel de part a part,
lo sol s'apague,
lo vent ja brame,
bull l'aigua als tolls.
Roig està el fang:
revénen fonts
borbolls de sang.

(1984)

POEMES DE LA BONA GENT

Lo iaio (Mon iaio)

Lo iaio està a la sombra de la vella figuera,
sentat a la cadira, en lo bastó a la mà,
les cames ja no el porten i no pot caminar.
Mire els bancals i els horts com cada primavera,
veu com verdege el blat allà als bancals
i a l'hort com creix la pataquera.

De la fonda mirada dels ulls vius
ix com una llum que tot ho abraça,
passe per les fonts, barrancs i rius,
és com tornar a passar per les mateixes passes,
fer les mateixes sendes que va fer
quan ere jove i tenie bones cames,
quan tot allò que ere ja no tornarà a ser.

Recorde lo que ha fet sense malencolia:
Los bancals ben llaurats, los ribassos polits i les parets,
los xops del riu crescuts, ben esporgats i drets.
i les fulles al vent li canten la folia,
la folia de les fulles al vent.
I com un déu eixeque la mà dreta,
com un déu mire la cosa feta,
i una per una totes les trobe bé.

(1983)

Espero'm que pujo (a ma iaia)

La iaia Ramona està al cantó del mas
arrupideta estave i ajupida.

—Ací estic joadeta,— die ella
a damunt d'una pedra que allí hi ha.

Les faldetes li tapaven los peus,
calçats en los celécios tan menuts i plans.

Als genolls los colzes

i les mans al cap,

se quedave quieteta i pensativa,

a vegades pensava que estarie dormida.

Jo li preguntava:

—Que dorm, iaia?

i ella contestave: —Juga, juga xiquet.

Passaves la mirada

per les serres blaves de més lluny

i quan arribaves a la Canalassa

baixaves la vista cab al riu,

a la vora del riu a on tu vas néixer,

vas créixer i vas jugar en tes germanes.

M'agradarie saber lo que pensaves.

Per aquell cabet teu tant menut,

qui sap lo que passave.

Un dia vaig vore que ploraves.

Una llàgrima te va caure dels ulls

i et va banyar la mà i la galta.

Jo et vaig preguntar:

—Que tens iaia?

—No res xiquet, no res, això és del fum.

Iaia, voldria que tornares.

jugariem los dos

igual que ho féem antes.

Iaia, iaiaeta

no podries tornar

una temporadeta?

Aniríem al riu

i a la Canaleta.

Tu eres molt peixcadora

i molt enfotedora.

Te'n recordes que'm dies:

—Es peixet o granoteta?

Tornaríem a buscar bolets al Reng,

a la butxaca del devantal la navalleta

i un per un ben ficats a la cistella,

soqueta per soqueta.

Tu m'ho contaves tot. Me dies:

—Te vem trobar davall d'eixe roser,

del roser del verger,

prop de les assutzenes.

—Jo et donava el cuset.

Sopes en lleit en mel de les abelles,

de la mel de romer
i de les millors bresques.

(com pot ser, iaia, que jo tinga
eixa amargor a la boca
si en mel me vau criar?)

—Quan eres menudet
a culades baixaves l'escaleta
i com ere tant dreta
la baixaves pel dret.

—Un dia que ta mare no hi estave,
tu mes vas donar un susto molt gran,
te vaig guscar per tota aquella casa
i estaves amagat davall lo banc.
T'haguera pegat un caspirot.
Me vas mirar i te'm vas posar a riure
corrent davat de mi per tot lo foc.

.....

Jo ja me'n faig lo càrrec que tu no tornaràs.
tu no patixques, iaia,
que prompte vindré jo al teu costat.
Tu i jo tornarem
a fer-ne de les nostres com abans.

Veigues si hi ha algun riu per a peixcar
o algun pinaret ben boleter.
Se poden parar lloses aquí dalt?

Espera'm que alego pujaré.
Tu estaràs joadeta a'n un recer
jo jugaré com sempre al teu costat.

(1983)

Permets que et diga amic?

(A Miquel Martí i Pol)

Ai amic Martí i Pol,
tu no saps
quan me dol
de no llegir-te abans.

Ai Miquel,
la teua poesia, per a mi,
és dolça com la fel,
ja saps lo que vull dir,
amarga com la mel.

Tu has parlat en la mort. Dius
que els dos feu poesia,
que escriviu i llegiu
i que et fa companyia,
que a vegades fa el viu
mentre tu fas de mort.
Que és callada i t'escolte,
que no és tant mala amiga
i que tindre-la prop
a vegades conforte.

Tamé jo, amic Miquel,
vaig de tant en tant en ella.
Tenim una certa intimitat;
ha dormit moltes nits al meu costat,
no, millor dit, no dorm, que sempre vetlla.

Miquel, no dius com és la teua.
Va vestida de dol?
Subtil i etèria és la meua,
va i ve com qui fa un vol.
La sento al meu costat com se sent un caufret.
Se'n va sense dir res i ve quan vol.

La meua tamé m'ajude molt,
però no sap escriure,
li he d'escriure jo
mentre me dicte.

Hem fet una bona amistat
i guardem les distàncies.
Ella al costat dels morts,
guardant les apariències,
al costat dels vius jo.

I quan sigue el moment d'acabar
ella mos ho dirà:
Una freda abraçada,
un bes a cada galta
i se n'anirà.

Però, amic Martí i Pol,
no has sentit lo sol
calent de l'estiu a la cara,

no has sentit a la pell la tramuntana
i has vist lo mar? Ja en tenim prou.

Escriu Miquel, escriu, en nom de Déu.
I metre tant escrius,
Miquel Martí, podria ser amic teu?

(1983)

**A Maria de la Font (l'any 1984, quan
ere menuda).**

Eixos versets meus
fills d'emocions meues,
per la teua veu,
per les gràcies teues,
han pujat al cel i a la glòria,
al cel blau i fresc
de la Vila nostra.

I eixos versets meus
s'han vestit de festa
per la teua veu:

«Ha tornat a florir la ginesta
a l'ombria i al pla.
Florirà lo crespell al solà
i la roja roella
entre mig del blat».

I tu, criatura, tant pura i dolceta
com una floreta al verger,
seràs poesia, de la Font Maria,
quan estàs a casa i quan vas pel carrer.

(1984)

Galícia

Ai Galícia ja t'hai vist.
T'hai vist a la ria
i al verd intens dels prats.
La poesia
de fonts, rius i pinars.
L'esperit de Rosalia
hai sentit alenar.
I la malencolia
d'un vent que ve del mar
i cante per les fulles
dels arbres dels barrancs.

Eterna saudade
que puge de la terra
pels peus a les mans,
al pit, al cor
i al cap.
I els ulls me ploren
de l'emoció tant gran.

Dolça Galícia,
mira que estàs lluny
i ja ho sabia.
Ja t'havia sentit
i et coneixia.

T'havia ensomiat,
dolça Galícia,
subtil i delicada poesia,
te vull com te volia:
Verda, suau i humida.

(1983)